

Odpravimo osmo šibo božjo!

V predzadnji številki smo napisali nekaj trpkih, pa resničnih in vpoštevanih vrednih besed o našem uradnjakarstvu. Zavedamo se, da bi bilo potrebno še mnogo pisanja in še bolj krepkih satir na to grdo zadevo.

Toda ni dosti pisati samo satire in osvetljevanja vse primere, ki se dogajajo na tem področju. Morda bi bolj ko pisanje samo pomagalo navajanje kričavih primerov uradnjakarstva, ki je povzročilo ogromno škodo ne samo posameznikom, temveč tudi vsemu narodu. A to bi bilo delo, za katero bi morali porabiti več časa. Tudi ni naš namen očitati in obtoževati, temveč hočemo povedati, kaj je po našem potrebnost, da bi se odpravili vsaj izravni uradnjakarstva pri nas in da bi nastopilo hitreje in pametnejše reševanje spisov v naši upravi.

Zlasti nas zanima vprašanje o kompetenčnih, pristojniških sporih. Zaradi teh sporov zastaja vse delo, ljudje ne pridejo niti do pravic niti do miloščin, prizadeji trpe škodo, ki se veča iz dneva v dan, ker sta si dva urada v laseh, pa ne zaradi tega, ker bi kdo posegal na delovno področje drugega, temveč samo zaradi ljube lenobe, to je zaradi tega, ker bi se uradniki najraje rešili spisov, ki jim pridejo na mizo.

V današnjih časih so kompetenčni spori, v kolikor ni res zanje stvarne potrebe, nekaj povsem nepotrebnega. Kdor je kompetenten, pristojen za reševanje kake zadeve, naj to pove takoj, ne pa da mu mora šele kdo drugi povedati, kaj je njegovo delovno področje. Vemo sicer, da si v današnjih časih ne upa noben urad lastiti si več pristojnosti, kakor je nujno potrebno, če zaradi ljube miru ne. Toda nekdo pač mora prevzeti odgovornost za vsako zadevo in zato ne sme čakati šele pritiska razmer ali pa pritiska od zgoraj. Če nekdo za to in to ni kompetenten, ali če se nima za pristojnega, naj to takoj pove, ne pa da študira to mesec ali več dni (primer: neki urad je za neko vlogo potreboval skoraj dva meseca ali točno 56 dni, preden jo je oddal drugemu uradu z izgovorom, češ da ni pristojen). Nam navadnim ljudem se pa ta pot uradnega polza le zdi nekoliko preveč polzeva!

Druga stvar: pot raznih aktov, ali bolje čas njihovega potovanja od pisarne do pisarne. Znani so nam primeri, ko je spis potreboval za pot iz enega oddelka v drugi po štirinajst dni, še celo več, ne da bi bil prvi urad izpremenil vsebino akta za besedico, kaj šele da bi bil spremenil kaj njegovega pomena.

Pa še naprej: dano je pooblastilo, da se nekaj naredi; in to celo pismo pooblastilo. Toda uradnjakarsko srce ne more ali noče razumeti, da bi bilo moči komu ustreči ali pomagati kar tako na lepem in gladko, temveč tuhta še naprej, po kakšnem paragrafu se ljudem ne bi ustreglo, kajti paragrafi so vendar za to tu, da ljudem nagajajo, ne pa da jim pomagajo do pravic ali do miloščin. To je res »pravilno« poimovanje paragrafov, ki niso življenje!

Da bi se uradovanje pospešilo, bi morali uradniki na važnejših mestih sami prevzeti del odgovornosti. Tako pa mora spis čakati dneve in dneve na prezaposlenega vodjo urada, da ga podpiše, kar bi lahko opravil kdo drugi, recimo najstarejši uradnik v uradu ali oddelku. Vrhovi naše uprave, zlasti pa prezident sam, so sploh preobremenjeni s podpisovanjem in poslušanjem poročil, kar jim jemlje premoženje dragocene časa, ker nihče ne vzame nase niti trohice odgovornosti. Podpisovati morajo stvari, ki so tako malenkostne, da bi jih lahko brez škode podpisal vsak ukazni uradnik. Zato zaradi preveč drevja ne morejo videti gozda, delo, zlasti odprava aktov pa zastaja. Zaradi tega je nujno potrebno, da se uradništvu naloži več odgovornosti s tem, da bo samo podpisoval akte, ki niso tako važni, da bi jih morali podpisovati višji.

Ničelno bi se moralo sploh dati določilo, da se mora vsak akt rešiti najkasneje v treh dneh, ker drugače se itak reši sam ..., če namreč predloži leži; zakaj lahko se zgodi, da leži lahko do smrti prizadetega, ali pa sploh nima več pomena, ko je rešen, ker si je življenje medtem že samo izsililo rešitev.

Da bi se uradovanje pospešilo, je treba dalje odpraviti nepotrebne instance, ki rešitev samo zavlačujejo. V mislih imamo urad ali komisijo, ki je tu za to, da pregleda, kar mu pošlje drugi oddelki v odobritev. Pri tem pa ta urad sam nima niti strokovno usposobljenih ljudi, da bi stvar pregledali, nima pa tudi z njo nič opraviti. Pa se zgodi, da zadeva obleži pri njem, ker manjka v motivnem poročilu neke statistike. Da bi se vsaj stvar rešila hitreje, zahteva urad od onih, ki so stvar predlagali, naj mu zberejo — v današnjih razmerah! — statistiko deset let nazaj, lepo po vprašalni polji, ki jo pošlje. Kakor da je statistika za deset let važnejša ko življenje, ki nujno za-

Die »Glaubensfreiheit« unter OF in Oberkrain. — »Svoboda vere« pod OF na Gorenjskem. Pogled na razstreljeno cerkev v Poljanah nad Škofjo Loko. (Glej članek na strani 3.)

Stalinova doslednost v besedah in dejanju

Prav poučno in koristno je, če človek primerja Stalinove govore z dejansko politiko, ki so jo vodili kremeljski oblastniki v preteklih treh in pol letih.

Stalin ne sodi med politične veljake, ki radi govorijo. Nastopa le ob posebnih priložnostih, pa še takrat si prizadeva, da bi kolikor moč na kratko opravil. Zato si človek njegove govore bolje zapomni kakor dolge Churchillove in Rooseveltove izjave. Kdor malo in kratko govori, se po navadi ne zapleta v nasprotja, kakor tisti, ki čisto nastopa ter na dolgo in široko razpravlja. Zato je tudi v Stalinovih govorih manj nasprotij kakor v Rooseveltovih in Churchillovih.

Prav zaradi tega pa človek tem jasneje vidi, kako so Stalinu besede le sredstvo, s katerim skriva svoje resnične misli. Politični cilj je za kremeljskega oblastnika od vsega početka ostal isti. V govorih pa vedno odkriva samo korak, ki ga ima pravkar za seboj, ter korak, ki ga namerava napraviti, da bi dosegel do svojega končnega cilja.

Začelo se je že z njegovim prvim vojaškim govorom, ki ga je imel 3. junija po moskovskem radiu. V njem samo poudarja, da se je sovjetska Rusija morala odločiti za obrambno vojno, ter zavrta vse namere, ki bi dišale po svetovni oblasti ali svetovni revoluciji, češ da so to le sovražnikova natolcevanja.

Angleži in Amerikanci, ki jih je že misel na vojaško zvezo s sovjetsko Rusijo vse pretresla, so začeli Stalina spoznavati kot miroljubnega, krotkega moža, ki jim je znova zatrjeval, da nima prav nobenih napadalnih načrtov. Ko pa je sovjetski oblastnik zagovarjal nenapadalen pogodbno, ki sta jo sklenili sovjetska Rusija in Nemčija poleti 1939, mu je ušlo odkrito priznanje, da je pogodbno z Nemčijo podpisal, ker je hotel pridobiti časa, da bi lahko v miru dopolnil sovjetsko oborožitev.

Podoba krotkega Stalina je Angležem in Amerikancem še jasneje stopila pred oči v naslednjem govoru, ki ga je imel Stalin 6. novembra 1941 ob 24 letnici

boljševiške revolucije. V govoru se je skliceval in rotli duha Puškina, Tolstaja in Čajkovskega. V rokah je držal zastavo branila ruske domovine. Dejal je:

»V nasprotju s Hitlerjevo Nemčijo vodi Sovjetska zveza pravično vojno za svobodo. Zato jo morajo v tej vojni podpirati vsi ljudje v Veliki Britaniji in Ameriki že z notranje navedene dolžnosti. Nikdar nismo in nikoli ne bomo imeli namena, da bi našo voljo in vladavino vsiljevali drugim slovanskim ljudstvom v Evropi ali drugim evropskim narodom.«

Ko je Stalin to govoril, se je komaj dobro posušilo črnilo na listini, ki sta jo v Moskvi podpisala lord Beaverbrook in ameriški zastopnik Harriman in v kateri sta se Velika Britanija ter Amerika obvezali, da bosta sovjetski Rusiji pošiljali znatne množine vojnega blaga vseh vrst. Ker je moral računati na te zavezovalne obave, je pač imel dovolj razloga, da se je potajil ter narodoma, ki sta mu obljubila tako veliko pomoč, natvezil pomirjujoče izjave.

A ne samo Angleže in Amerikance je hotel Stalin v tem času preleptiti, marveč tudi Nemčijo. V njegovem dnevnem povelju sovjetski armadi od 23. februarja 1942 beremo tole: »V tujem tisku včasih zatrjujejo, da hoče rdeča armada nemško vojaško silo ne samo premagati, marveč da na tihem kuha načrt, kako bi iztrebila vse nemško ljudstvo ali vsaj nekatere dele. To je seveda bedasto čvakanje, s katerim hočejo obkroževati rdečo armado. Rdeča armada nima takih norih ciljev. Dobro namreč razčujemo med Hitlerjem in med nemškim ljudstvom. Zgodovina uči, da politične vladavine nastajajo ter izginjajo, a da narodi ostanejo.«

To misel je znova poudarjal 6. novembra 1942. V tem govoru je dejal:

»Nadaljevali bomo boj, dokler ne bo zadnji nemški vojak izginil z ruskega ozemlja. Nimamo pa namena uničevati sleherne organizirane nemške moči v Nemčiji sami. Vsak pameten človek ve, da je to prav tako nemogoče, kakor je

nemogoče uničiti sleherno organizirano moč v Rusiji.«

V dnevnem povelju dne 23. februarja 1943 pa še dopolnjuje: »Rdeča armada je armada za obrambo miru in prijateljstva z drugimi narodi. Ni bila ustanovljena, da bi zavojevala tuje dežele, marveč samo zato, da bi branila moči Sovjetske zveze. Rdeča armada je vselej spoštovala pravice drugih narodov.«

Poletje 1943 je Sovjetom prineslo prve velike vojaške uspehe: Nemci so se morali umakniti. Zdaj je Stalin prvič prišel do vojaškega oddiha, a še zmeraj je navezan na angleške in ameriške dobave vojnega blaga. Nenehno zahteva drugo bojšče. Zdaj ne čuti več tiste bistvene odvisnosti od zaveznikov. Ve, da ga zavezniki bolj potrebujejo kakor on zaveznike. Stalin torej lahko bolj odkrito govori kakor poprej.

6. novembra 1943 je prvič omenil nekaj točk iz boljševiških vojniš ciljev. Oznanil je, da se rdeča armada ne bo ustavila na mejah Sovjetske zveze, temveč da bo nadaljevala boj do osvoboditve vseh evropskih narodov: Francozov, Belgijcev, Jugoslovancev, Čehov, Poljakov in Grkov. V Evropi naj pride do novega političnega reda, ki naj Nemčijo docela izključi. Osvobodjeni evropski narodi imajo dolžnost, da zaupno sodelujejo.

V tem stavku je privikrat zapovedano, da »osvobodenci« vežejo dolžnosti do osvoboditeljev ter da jim ni na voljo dano, da bi v svojih deželah vladali in gospodarili, kakor bi sami hoteli in želeli.

Zaključno posem pa je prinesel Stalinov govor dne 6. novembra 1944. V njem ni več besede o tem, da bi Sovjeti vodili samo obrambno vojno, da se ne bi morali vmešavati v notranje zadeve drugih narodov, da ne bi hoteli boljševizirati drugih ljudstev in da sovjetska armada ne bi imela osvojevalnih namenov. Stalin se je šopiril kot rešenik evropske omike. Največji krivci vseh tlačanih narodov je smel izgovarjati to neverjetno laž, ne da bi mu v Londonu ali Washingtonu ugovarjali; nasprotno: prav vneto so mu ploskali.

Poslej pa so sovjetski diplomati svoje karte precej odskril. Poljska, slovanska sosedja, je prišla pod najbolj kruti sovjetski pritisk, Balkan pa bi radi zgnatli v neko zvezo. Finska naj bi bila moskovska naselbina, Norveška pa sovjetska vrata k atlantskemu morju. Stalin steguje roke proti Iranu, proti Dardanelam, Rumuniji vsiljuje boljševiško vladno ter svojim agentom v Italiji in Franciji zapoveduje, naj skušajo preprečevati sleherni poskus, ki bi šel za tem, da bi v teh deželah prišlo do novega političnega reda, ki ne bi računal z moskovsko oblastjo. Stalin je torej slekel mehke rokavice in je zdaj na tem, da bo z oklepno železno pestjo udaril ob mizo.

Stalin ni imel posebnega truda, ko je prelepal in preigral Churchilla in Roosevelta. Celotno dobi, ko je bil nujno navezan na pomoč svojih bogataških prijateljev, se jima ni uklonil. Pač pa sta se morale Churchill in Roosevelt ukloniti kremeljskemu oblastniku in iz leta v leto, iz meseca v mesec sta zlezla tako globoko, da si ne moreta več pomagati.

Dalje na drugi strani.

IZ VSEBINE:

- Stran 1:
Odpravimo osmo šibo božjo!
- Stran 3:
»Vse skupaj se minira, Mariji se da pa šusa« (komunistična bogoskrunstva in uničevanje cerkva na Gorenjskem).
- Stran 6:
Ta kri ni smela biti prelita zastonj! (Junaštva naših ranjencev in naše dolžnosti sprito njih.)
- Stran 8:
Debenjakov av. Nikola za ljubljanske stolnce.

Plačilo hlapcem

Zapisnik »Gospodarske konference SNOS«, ki so jo komunisti imeli 8. junija letos v Črnomlju, vsebuje tudi naslednjo zanimivost:

»Prejemki učiteljstva bodo urejeni od Predsedstva SNOS-a. Začeno je treba urediti stvar tako, da ne bodo n. pr. učitelji hodili od hiše do hiše, nego jim mora preskrbeti hrano v neravi proti plačilu v bonih Gospodarske komisija. Treba je skrbeti, da se vzdrži ugled narodnih vzgojiteljev...«

Komunistični učitelj, pripadnik tistega stanu, ki je dal za OF toliko priganjačev, mora torej danes hoditi jest od hiše do hiše. Včasih smo Slovenci ta beraški način prehrane poznali samo za vaškega črednika in njegovega poganjača. Danes v »novem boljšem redu«, za katerega je toliko delal, je prišel na to sramotno osebenikovanje tudi rdeči učitelj.

Pač primerno plačilo za tiste, na rovaš katerih je Cankar že pred 30 leti napisal — »Hlapce«.

»V zemljo so se vdrl...«

Pretekli teden so naši in nemški listi poročali:

»Komunistične tolpe so odstranile angleške častnike iz zveznega štaba Mac Leana v Titovem vrhovnem poveljstvu. Več teh angleških častnikov, ki so se udeležili tolovajskega nastopa pri Babnem polju (na Notranjskem) se ni vrnilo. Kakor se je zdaj zvedelo iz soglasnih izpovedi civilnih prič in pobeglih komunistov, so te angleške častnike postrelili tolovaji VII. korpusa med nekim hudim prepričanjem.«

Po zanesljivih zasebnih poročilih iz Loške doline lahko to novico dopolnimo takole:

V vasi Nadlesk, kjer so tolovaji imeli zasilno letališče, je že več mesecev bilo okoli 60 Angležev, povečini letalcev, ki so padli iz sestreljenih strojev na tolovajsko ozemlje, pa nekaj zveznih častnikov. Živeli so povsem zase in je bilo našim tolovajem strogo prepovedano iskati stika z njimi. Imeli so svojo kuhinjo ter dobivali preskrbo zase z letali. Slovenski banditi se poslanega blaga niso smeli niti dotakniti. Razmerja med tolovaji in temi Angleži je bilo krivo dejstvo, da so angleški tovariši kazali svoje zaničevanje do rdečih capinov na vse načine in ob vsaki priloiki, zlasti pa, ker niso pustili, da bi jih kazali na mitingih kakor medvede. Do viška je nasprotje priklopelo od septembrskih protikomunističnih nastopih v Loški dolini. Tedaj so tolovaji Angleže odpeljali proti Babnemu polju. Poslednjič so jih domačini videli pri graščini v Koči vasi. Ko se je politični komisar, ki je te Angleže imel pod nadzorstvom, vrnil po odhodu domobrancev spet v Nadlesk, so ga ljudje spraševali, kje so Angleži.

»V zemljo so se vdrl...« je odgovoril politkomisar in s tem povedal vso resnico.

Tako je komunistično plačilo za vsakega »zaveznika«, pa naj bo to tudi Anglež, ki še danes ne verjame, da je Kattyn ali Jelendol resnica, ter misli, da bo za pomoč, ki jo daje boljševizmu v tej ali oni obliki, dobil v povračilo kaj drugega — kakor strel v tilnik...

»Varšavski pustolovci«

Zadnji, ki je v mednarodnem rdečem zboru pljunil na izdane in žrtvovane varšavske upornike, je »Ljudska pravica«, glasilo Komunistične partije Slovenije. Pod naslovom »Predaja varšavskih pustolovcev« piše:

»Varšavski uporniki, ki jih je poglala v boj pustolovska politika poljske vlade, so prenehali z borbo in se predali Nemcem. Se pač zavedajo, da jim Nemci ne bodo skrivili lasu na glavi.«

Iz te pasje kardeljščine bi se dalo torej sklepati, da so se varšavski zapeljanci naravnost uprli boljševikom; da niso poglali sebe in svoje prestolnice v samomoru na poziv sovjetske postaje »Kosciuszko« ter ob hujšanju »poljskega odpora« v Lublinu, marveč na zapoved iz Berlina.

Če je kaj na svetu krvavo in nemoralno pustolovstvo, potem je pustolovstvo to nemoralno preobračanje resnice, kakor si ga morejo dovoliti le sestradani prikladni boljševiške taktike, kakor so Kardelj in njegovi.

In še nekaj. Če so že označili vstajo v Varšavi za pustolovstvo, potem so nehoti povedali resnico, da je pustolovstvo vsak upor, ki so ga sprožile taktične potrebe Sovjetov. Torej tudi Osvobodilna fronta

TEDEN V SVETU

Tudi sovjetskemu maršalu Vorosilovu se je omajal položaj, čeprav je mož dolga leta veljal za posebej ljubeč sovjetsko vojaško postavlo, ki se ima za svoj vzpon zahvaliti le stranki. Pred kratkim je bilo objavljeno, da ga je Stalin izgnal iz vrhovnega sovjetskega vojnega sveta in na njegovo mesto postavil armadnega generala Bulgarina.

Mučilno taborišče za člane poljske uporniškega gibanja pod vodstvom generala Komorovskega — Bora in za poljske protikomuniste, so boljševiki uredili v kraju Krselin pri Siedlcach. Poljake devajo v luknje, kjer stojijo do pasu v vodi. S svetom so pretrgane vse zveze. Ne-rečnikom proti poleg mučenja smrt, kakršno so boljševiki pripravili kanymskim žrtvam. To potrjuje spomenica, katero so izdali londonski Poljaki o nasiljih boljševikov na Poljskem. Spomenica pravi, da so komunistični podrepaniki še pred prihodom Sovjetov sestavili skrivne spiske, ki so jih izločili boljševikom, ko so ti zasedli poljske kraje. Komunisti so takoj pobrali vse nasprotnike in jih odpeljali v neznane kraje. O njihovi usodi ne dajo nobene glasu.

Nemško letalstvo ima 13 pilotov-lovcev, ki so doslej dosegli več kakor po dvesto letalskih zmag. Skupno vodi stotnik Hartmann, ki je za svoje 303 zmage dobil že briljante, poslednji pa je major Ehrler, ki se je proslavil z 200 letalskimi zmagami nad Severnim morjem, posebno v bojih s sovjetskimi letali. Ti pilotje so izločili iz boja najmanj 15.000 nasprotnikov letalcev, to je, celo veliko divizijo vojakov-strokovnjakov.

Skrivnostni molk obdaja pogajanja, ki jih že več kakor mesec imata dr. Šubašič in tolovajski poglavar Tito. Bila sta zapovrstjo v Moskvi in nato zopet sedla v Beogradu za zeleno mizo. Za javnost sta sicer dala izjave, v katerih sta povedala: Tito hoče urediti na Balkanu pomanjšano sovjetsko zvezo, vendar se niti z besedo ni dotaknil meje, katere naj bi ta balkanski svetjel imel. Tito se poteguje za združitev Srbije, Bolgarije, Makedonije in Tracije v posebno sovjetsko unijo. Tudi Šubašič je molče prešel vprašanje o notranji organizaciji in ureditvi tistih delov Jugoslavije, ki so pod sovjetsko knuto. Ne eden ne drugi se ni dotaknil vprašanja o kralju, ki se je Stalinu zahvalil za osvoboditev Beograda. Kaže, da se bosta oba rusilca nekdanje Jugoslavije še naprej pogajala — za enotni rušilni načrt...

Policijske ukrepe je v Neaplju poostri la zasedbena oblast. To je narekovalo ekbr za varnost in mir, v važnem pristanišču, katero so si zaledjem vred pridržali Angleži in ga vzeli izpod oblasti italijanske vlade v Rimu. Pristanišče so sklenili Angleži obdržati za nedolgo čas z izgovorom, da je to edino veliko razkladalno pristanišče na vsem Apeninskem polotoku.

Leteče topništvo imenujejo v Berlinu izstrelke vrste »V 1« in »V 2«. Več kot štiri mesece so ti izstrelki padali zgolj na London, če daj časa pa padajo zdaj tudi na pristanišče Antwerpen. Pozneje je prišel na vrsto Pariz, sedaj pa še Bruselj in Liege. Nemška uradna mesta pravijo, da se je točnost zadetkov s temi izstrelki odlično izboljšala. Ta velika mesta so izbrali zato, ker so postala poglavitna prometna in skladiščna središča v zavezniškem zaledju. Pravijo tudi, da so novo orožje že tako izpopolnili, da daljava ne igra nobene vloge več in da se točnost zadetka lahko zmerom doseže.

Vladna kriza v zasedeni Italiji je težka in zamotana. Bonomi, ki je skušal voziti v sredi med bolj ali manj levičarskimi strankami in med izrazitimi rdečkarji, ni mogel v poglavitnih vprašanjih nikoli doseči soglasja vseh ministrov. Po eni strani težilo deželo trdota pogovor o premirju, po drugi pa se čedalje bolj kažejo težke posledice vojnega viharja tudi v gospodarstvu in prehrani. Brezposelnost je močno narasla. Mimo vsega tega se na Siciliji in Sardiniji oglašajo močna separatistična teženja, ki jih skrivaj podpirajo komunisti in Angleži. Sprico nepremagljivih težkoč je Bonomi odstopil.

Poljsko vprašanje, ki stalno ograža odnošaje med Angleži in Sovjeti, se vse bolj poostre. Sredi ostrih sporov med poljskimi, londonskimi in lublinskimi oblastniki je prispela novica, da je odstopil predsednik londonske vlade Mikolajczyk. Sestavo vlade so naročili dosedanjemu podpredsedniku Kwapinskiemu, staremu socialistu. Ta je dejal, da misli v celoti nadaljevati s politiko svojega prednika. Angleški listi na izrekajo dvom, da bi mogel ta izraziti poljski revolucionar, ki je bil pod ruskim carjem obsoben na smrt, pozneje pa vodil protiboljševske skupine med poljskim delavstvom, biti primerna oseba za nadaljevanja pogajanj z boljševiki.

Pristanišče Antwerpen, ki so si ga Angloamerikanci z ogromnimi žrtvami priborili, ne more služiti svojemu namenu, ker je vse ustje Schelde temeljito zaminirano. Veliko število pobitancev min delajo noč in dan, ne glede na vreme. Nemška poročila pravijo, da je ustje Schelde dolgo 75 km in tako posuto z minami, da bo čiščenje trajalo do velike noči. Vrh tega so vse neporušene pristaniške naprave pod stalnim ognjem izstrelkov »V 2«.

Naš tedenski vojni pregled:

Velebitke na zahodu, zastoj na vzhodnem bojišču

V preteklem tednu se slika na vseh evropskih bojiščih ni nikjer bistveno spremenila.

Zalet, s katerim so se angloameriške armade pognale v naskok na zahodnem bojišču od trdnjave Venlo ob holandsko nemški meji pa do Burgundskih vrat in tja do Gornje Alzacije, je na posameznih odsekih poenolal, toda vzle temu lahko govorimo o neprestani zavezniški ofenzivi, ki se da najprimerneje označiti z besedo »materialna velebitka«. Nepretrgoma in brez odihla so zavezniški generali metali na bojišče neizmerno količine svojih tehničnih sredstev, tankov, letal, posebno topov ter veliko moštva.

Najbolj značilen primer za takšno velebitko težkega orožja je področje pri Aachenu, kjer hočejo Amerikanci za vsako ceno raztrgati obrambno mrežo, ki jim zapira pot do prave nemške obrambne črte, katere hrbenica je bila narejena že pred šestimi leti. V bitki okrog Aachena so Amerikanci samo v enem tednu izstrelili nad 200.000 topovskih granat in zmetali v boj na desetine divizij, vendar jim je uspelo zavzeti le nekaj malega ozemlja, dočim pravega operativnega cilja niso dosegli. Tod so Amerikanci izgubili najmanj 20.000 mož.

Zanimiva je ugotovitev, da nosijo levi delci pri zahodni ofenzivi ameriške armade, in sicer 1., 3., 7. in 9. armada, na skrajnem južnem krilu v Gornji Alzaciji pa tudi 1. francoska gaulistična armada, medtem ko angleška in kanadska armada v Holandiji bolj mirujeta. S skrajnega levega krila zavezniške razvrstitve, na katerem stoji Angleži in Kanadi, silimo o večjih vojnih nastopih z odseka pri Venliju. Toda uradna poročila so dan za dnem govorila, da se je branilec tu posrečil protinapad vsakokrat, kadar so se angleški oddelki zagnali proti vzhodu in tu pa tam izsilili plitvejši prodor.

Pri vsej tej živahnosti in velebitkah na zahodu stopa vzhodno bojišče povsem v ozadje, čeprav je to bojišče nam najbližje in ga je zato pazljivo spremljamo kakor dogodka na zahodu.

Na vsej ogromni črti vzhodnega bojišča, ki se razteza — lahko bi rekli — navpično od letonske obale ob Baltiku mimo roba Vzhodne Prusije skozi Poljsko čez Karpat do Donave pod Budimpešto, potem v Srem, na Drino in sredino Srbije, so zmogli boljševiki le nekaj srditi sunkov na skrajni severni konici omenjene črte ter na okroglo 100 km razsežnem prostoru od Miskolea do bližnje madžarske prestolnice. Povsod drugod so bili le krajevni nastopi izvedeni z majhnimi oddelki, da niti v nemških niti v sovjetskih uradnih poročilih sploh niso zaslužili omenbe.

Ob razmišljanju, kaj je vzrok tega, se opazovalcu vsiljuje zelo verjetna domneva, da je v delu Danski nekaj gnilega. Nemčija je zaradi silne obremenjenosti — saj pritiskajo od vseh strani nanjo tri svetovne države — začasno prisiljena omejiti se na obrambo in s tem za nasprotnika po sebi odpade boj za pobudo,

ali z drugimi besedami: napadalec se začasno ni treba bati presenečenj, temveč lahko nemoteno tipa in išče šibkih točk v nasprotnikovih vrstah in se jih lahko z vsemi silami tudi zagradi. Zakaj torej boljševiki ne tolčejo po nasprotniku na vseh odsekih, temveč samo na dveh nerazsežnih koncih? Zdi se, da ni tega krivo samo deževno jesensko vreme, temveč tudi šibka pljuča, zaradi katerih rdeča vojska ne more pognati v tek vsega svojega stroja. V tej zvezi so zelo verjetna poročila o vojaških uporih in neredih v Stalinovi jetnišnici.

Ameriški 1. in 9. armada napenjata vse sile, da bi zasadi močne kline v nemško obrambno področje.

vzhodno od Aachena

Velebitka, ki traja tam že skoraj štirinajst dni, je prinesla naskakovalec le nekaj skromnega ozemlja. Vsa velikanstva njihova sila se je mogla premakniti od Gellenkirchena do Jüllicha, od Eschweilerja pa do bližnje Dürena, dočim je v Hürtgenem gozdu zaostala in se za zdaj bori še s silnimi zaprekami, ne da bi se mogla nasloniti na rečko Roer. Tod se namreč začneja pravi nemški obrambni sestav.

Dne 27. novembra so Amerikanci vnovič sprožili velenapad, in sicer severovzhodno od Aachena. Uvod v napad je bil že običajen: strahovit topniški ogenj, katerega stopnjujejo še napadi letal, ki tolčejo ne le po bojišču, temveč tudi po neposrednem zaledju.

Prve dni se je naskok zopet zagatil v osredotočen obrambnem ognju in v trdnatnem odporu nemških čet. Napad se valji za napadom, mnogi kraji, ki jih sicer redko najdemo na običajnih zemljepisnih kartah, pogosto menjujejo posestnika.

Siroko je tudi

bojišče v Lotaringiji

kjer nastopa 3. ameriška armada, katere poglavitni cilj je doseči bregove reke Saare. Njen severni krak se od Sierke zaganja proti Merzigu, srednji krak napada iz odseka Bolchen-Saarunion in hoče branilec iztrgati važno križišče St. Avold, ki je bilo najmočnejše oporišče nekdanje francoske Maginotove črte. Tod se mu je posrečilo edino prodor mimo Saarburga čez lotarinskooalzijsko mejo, kjer so z močnimi oklepniškimi silami 22. novembra zavzeli Zabern ob prekopu Ren-Marne, tam, kjer se skozi dolinsko zaseko odpira pot proti Renu samemu. S tem si je nasprotnik odprl pot do spodnje Alzacije in je res kmalu nato z oklepniški vdri v mesto Strassbourg. Med tem so se nadaljevali boji za posest trdnjave Metz, kjer se zmerom trajajo pouljeni boji in se branilec drže v več utrjenih postojankah.

Severno od Saarburga je spodletel pokus prodreti do nekdanje nemško francoske meje in so se razvneli tudi hudospodari pri Bisehu in tamkajšnjem gozdu.

„RAST“

je novi nabožni verski list, ki bo edini namesto dosedanjega Bogoljuba, Katoliških misijonov, Glasnika presvetega Srca Jezusovega, Salezijskega vestnika, Cvetja z vrhov sv. Frančiška, Lučke in Naše zvezde. List bo izhajal mesečno na 52 straneh, in sicer v obliki Slovenčevega koledarja. Naročnina za tri mesece bo znašala 25 lir. Januarska številka bo izšla še pred božičem s pestro vsebino in z lepimi slikami. Novi list naročite pri:

UPRAVA »RAST« — LJUDSKA TISKARNA

Boji na filipinskem otoku Leyte, na katerem so se izkrcali Amerikanci, trajajo že dober mesec, vendar ni doslej še nihče sporečil, na katero stran se bojnja sreča nagiblje. Japonci so na otok poslali velika ojačenja, zraven pa skušajo s stalnimi letalskimi napadi zdrobiti ameriško pomorsko silo, ki dovažajo oskrbo. Japonski letalski oddelki »Kamikaze«, katerih piloti se s tovorom bomb vred mečejo na nasprotnikove ladje, so imeli že lepe uspehe. Potopili so že več desetih vojnih in prevoznih ladij. O kopenskih bojih obe strani molčita, le od Amerikancev je sem pa tja slišati, da so boji v »kočljivem obdobju«.

Nekdaj tako povzdigovani uporniki v Franciji in Belgiji so svojim podpornikom Angloamerikancem že marsikatero zagodili. Belgija, o katere uporniške gibanja med nemško zasedbo ni bilo nič slišati, se je po »osvoboditvi« nenadajeno znašla v valu državljanske vojne, katero vodijo »uporniki«, ki niso nič drugega kakor belgijska OF, ali pravilneje, moskovski hlapeci. Pierlotova vlada jih je sicer z zavezniškimi pomočji prisilila k razpustu, toda orožja od njih le ne more dobiti. V Bruslju so se že trikrat ponovile demonstracije, med katerimi so rdečkarji vladi grozili z večšali. Morala je poseči policija in na demonstrante streljati. Osem je bilo mrtvih, na desetine pa ranjenih.

Francija, Grčija in Belgija so nazorni primeri, da bi morale demokracije najprej vzeti vsako svobodo komunistom, če hočejo obdržati red in mir. Ker pa tega noče, imajo strašne težave z rdečimi drh lmi, ki s podporo Sovjetov podaljšujejo vojno zmedo in hromijo s tem vsako kolikor toliko zr. jo življenje. De Gaulle stalno podarja, da ne bo trpi »v državni nobene oborožene organizacije kakor le vojsko in policijo, enako govori grški

vladni predsednik Papandreu, za njima pa tudi belgijski Pierlot. Ker se pa Sovjeti neotrože odreči svojemu vplivu in ker zaradi nenaravnega zavezništva Angleži in Amerikanci ne morejo z orožjem podpreti ukrepov svojih varovancev, se zmeda stopnjuje.

Švica, kjer je vladno krizo povzročil odstop zunanjega ministra, b r ne more najti ravnotežja in nepretrgoma nima med svojo dvajsetletno protisovjetsko politiko, zaradi katere doslej še ni priznala boljševiške vlade, in med novimi možnostmi, katere povzročajo sovjetski sunki v osrčje Evrope. Strah pred boljševizmom je močan, vendar se kažejo težnje, da bi Švica le primerno popustila, kajti ugodno živlče Švici arji si ne morejo zamišljati, kako nevarne je boljševizem, ki se s kompromisi ne zadovoljuje. Zdi se, da so Sovjeti s tem, da so zavrnili švicarsko ponudbo za uvedbo diplomatskih zvez, oplasil švicarske meščanske cinčarje.

Obvestilo

Centrala kož v Ljubljani obvešča vse prašičerejce v vsej pokrajini, da prejmejo pri oddaji vseh svinjskih kož od 1. decembra 1944 dalje do 31. marca 1945 poleg običajnega plačila za svinjske kože nagrado v usnju, in sicer: za vsak komad prvovrstne svinjske kože v težini od ca. 4 kg do 12 kg ca. 1 kg podplatov, za svinjske kože druge vrste pa ca. ½ kg podplatov, obračunano po maksimalni ceni. Za manjvredne kože nagrada odpade.

Kože se oddajajo za Ljubljano kakor običajno pri Centrali kož v Ljubljani (klavnic), v pokrajini pa pri od Centrala kož pooblaščenih zbiralcih. Istočasno obveščamo naše pooblaščenice zbiralce, da dobio vsa tozadevna navodila pri Centrali kož, ozir. bodo obveščeni po pošti.

Brez večjih vojnih dogodkov je pretekli teden potekel

na Balkanu

Zadnje čase je skoraj docela uplahlnil tempo, katerega so meseca septembra in oktobra narekovali boljševiki s svojimi uspehi v Bolgariji in s sunki na Madžarsko. Zlasti je tega kriva vojaška slabost Sovjetov na Balkanu. Maršal Tolbuhin, ki stoji v Sofiji, je moral večino svojih prvotno za sredino Balkana namenjenih čet oddati tovarišu Malinovskemu na madžarski ravnini, da so Sovjeti sploh mogli vzdržati pritisk proti Budimpešti.

Ker ni imel več lastnih divizij, je vprepel v borbo podrejene Bolgare, o katerih smo v uradnih poročilih brali, da so se neprenehoma zaletavali v nemške premike čez Kosovo polje po dolini Ibarja do Zahodne Morave. V poslednjem času so bili bušji spopadi na odseku Kraljevo—Novi Pazar, toda Bolgari niso imeli niti malo sreče.

Veliki so bili napori Titovih tolovajev, ki so na ukaz Moskve butali ob nemške črte severno od Skadrškega jezera. Ob silnih izgubah je napadalna sila tolovajskih oddelkov splahnela. Zato so nastopila druga krdela, ki so silila v Mostar. Ker je šla tudi ta reč po zlu, so se vrgli proti Dinarskim planinam in planili proti Kriunu. Nemška vojska je te poskuse krvavo zavrnila.

Ze več kot štirinajst dni ni bilo nič slišati o napredku tistih Angležev, ki so se izkrcali v nekaterih dalmatinskih pristanišjih. Sedaj se je uganka pojasnila in se je ugotovilo, da se je večina angleških posadk zopet odpeljala domov, pustili pa so na dalmatinski obali posamezne skupine svojih opazovalcev.

Sprva je kazalo, da bo general Wilson izvajal svoje široko zasnovane načrte na Balkanu, toda njegov odpoklic je nastop omtičil. Sovjetska vojaška slabost, razvidna iz dejstva, da se Tolbuhinu ni posrečilo presekati nemškim divizijam umika z Balkana, in britansko čakanje, ko se zadovoljuje le z opazovanjem dogodkov na Balkanu, sta dokaz, da glede Balkana ni bil med Angleži in Sovjeti došen noben sporazum in da oboji računajo le na razvoj nadaljnjih dogodkov po pravilu »bo že kakor«. Če pa je prišlo do dogovora, pa se ga je Tito držal le toliko, da bi ga izigral. Sovjeti bi radi obrnili stanje v svojo korist, pa ne morejo, Angleži pa bi radi dobili odločilni vpliv, toda se jim nič ne mudi, ker Sovjeti nimajo sile, s katero bi prerežali balkanski gordijski vozle v svojo korist in postavili s tem Angleže pred gotovo dejstvo.

Celotno vzhodno bojišče

od Baltika do Srbije

pozna vzlic velikanski obseznosti le dva razgibana odseka.

V Kurlandiji so Sovjeti uprizorili že drugo silovito ofenzivo, pa so si razbili glave ob neodnjenlivi obrambi in so bili prisiljeni predugaciti svoje načrte in se tolažiti z upanjem na boljše dni. Zaradi svoje šibkosti so mirovali tudi ob Vzhodni Prusiji in na Poljskem, vse razpoložljive sile pa so vrgli na madžarsko bojišče.

V uradnih poročilih so bili omenjeni zmerom isti kraji ali pogorja. Južno-vzhodna pobočja pogorja Matra so imeli branilec trdno v rokah in so preprečili vse probojne poskuse boljševikov, da bi zlezli v rečne doline pri Miskoleu in si poiskali novo pot, po kateri bi Budimpešto obšli. Boji so bili trdi, lahko pa rečemo, da so boljševiki ostali praznih rok in bodo poslej morali računati s vedno večjimi težavami, katere prinaša znata pozna jesen in zima na mehkem zemljišču, ki se že po kratkem deževju spremeni v blatno jezero.

Ker je spodletelo na severnem delu, so boljševiki vrgli več sil na mostišče pri Apatinu in Batini in si po dolgotrajnih bojih izsilili nekaj širine in malo zemljišča. Pririli so se do Mohača, koder zbirajo svojo silo za udarec proti zahodu in ob Donavi navzgor proti Budimpešti.

Dne 27. novembra so Sovjeti tukaj prešli v napad in se razvili v dva klina, enega proti severozahodu, drugega pa naravnost proti severu. Začeli so se hudi obrambni boji, v katerih je sovjetska vojska žrtvovala že veliko oklepnikov in vojakov.

Odpravimo osmo šibo božjo

Nadaljevanje s 1. strani.

je najbolj potreben — spet za surove statistični papir lahko šel tja, kjer vino v Vevče. Posebno zasebno gospodarstvo trpi zaradi teh nepotrebnih statističnih zahtev veliko škodo: kažejo od njega številne podatke, tako da morajo imeti večje podjetja za sestavljanje odgovorov na nemogoča vprašanja posebnega uradnika, če se jim včasih celo ne zgodi, da morajo zaposiliti več uslužbencev za izpolnjevanje raznih obrazcev in sestavov raznih statistik. Navsezadnje to delo še ne bi bilo tako nesposadno, če bi vedeli, da bo iz njega kaj postalo. Toda kaj, ko imamo že tako bridke izkušnje in vemo, da je vse skupaj samo potratna papirja!

Povedali smo v gornjem nekaj, kar nam teži srce, hkratu pa tudi nekaj lahi, predgovor in nasvetov, kako bi preprečili uradnjakarstvu, da se njegovo delo le ne bi preveč razbohotilo in povečalo do takega obsega, ki bi bil nevaren za uradnjakarje same, še večjo škodo pa bi prinašal našemu narodu. Koristno bi bilo temu vprašanju posvetiti več pozornosti. Zato bi po našem kazalo ne ustanavljati novih instanc, temveč postaviti komisijo, ki naj bi proučila, kako naj se pospeši uradovanje pri nas, kako naj se odpravi nepotrebno delo, odpravijo nepotrebna vmesna mesta; kako naj se varčuje pri papirju. Za to bi bilo treba nekaj ljudi, ki bi imeli uradniško prakso, a bi poznali tudi organizacijo zasebnih podjetij. Kajti mar-

sikje si javna uprava lahko vzame za vzgled zasebno gospodarstvo, ki mora računati ne samo z dohodki, temveč tudi s stroški in ki pazi na donosnost, četudi zaradi sebe.

Sodelovanje ljudi iz zasebnega poslovnega življenja v javni upravi bi rodilo dobre uspehe, kakor vidimo n. pr. v Nemčiji, kjer kljub tolikim težavam vendarle gre javno upravno delo gladko naprej, a se razvija tudi zasebno gospodarstvo, seveda v smeri, ki jo narekujejo vojne razmere. Nemška uprava je znala pritegniti na marsikatero mesto ljudi iz zasebnega gospodarstva, ki danes vodijo zlasti urade, važne za oborožitveno in preskrbovalno delo, kajti uvidela je, da bi na teh mestih uradniki, še bolj pa uradnjakarji, delali samo škodo in povzročili zastoj.

Danes, ko gre za usodo narodov, ko gre celo za naše golo življenje, stari načini niso več uместni, zlasti ne oni, ki so že v rednih, mirnih časih pokazali, da so nespametni in škodljivi. Prav posebno se to vidi sedaj, ko so pred nami velikanske, skoraj nerešljive naloge. Zato je nujno potrebno izvesti povsod temeljite prenosove, ker bi drugače nastala nepopravljiva škoda za posameznike, posamezne skupine, posamezne stanove in za ves narod.

To pa bi v današnjih časih ne bilo samo greh, temveč tudi zločin nad lastnim narodom! Odpravimo torej birokracijo, uradnjakarstvo, našo osmo šibo božjo!

Boljševiki krvave

Roosevelt je odposlal v Moskvo podpolkovnika Ralpha Onseta kot svojega vojaškega upravnika za prehranjevalne zadeve. Po svoji vrnitvi je ta Rooseveltov odposlanec izjavil dne 4. novembra 1944 naslednje:

»Vprašanje prehrane naše zaveznice Sovjetske zveze je postalo izredno pereče. Prihodnje leto se Sovjeti ne bodo mogli več preživljati iz lastnih sredstev.«

S tem je ameriški strokovnjak priznal visoke boljševiške krvne izgube, ki so prav za prav edini vzrok prehranjevalne krize, v katero je zajadrala Sovjetska zveza. Sovjeti so porabili prihranjena živila, za poljedelstvo pa primanjkuje ljudi. Ker so brezobzirno pošiljali v smrt svoje prebivalstvo na fronto, so sami priključili nevarnost, ki jim utegne biti pri nadaljevanju vojne usodna.

Iz tega razloga skuša Stalin s pomočjo svojih pokornih slug podjarmiti male narode. Ljudi in živil potrebuje Stalin, da bi po vsežidovski zamisli uničil ves civilizirani svet. Pri sreči mu ni svoboda in blaginja narodov. Lakomen je le njihovi živili ter ljudem, ki bi jih kot delovno živino odgnal v Sovjetijo. To dokazuje Romunija, Bolgarija in Finska.

Josipu Brozu, imenovanemu Tito, po Stalinovi milosti boljševiškega maršala, je ukazal rdeči moskovski krvnik, naj mu s svojimi tolpami pridobi ozemlje bivše Jugoslavije za priključitev k Sovjetski zvezi. Potemtakem naj bi boljševizem požrl tudi slovenski narod. Kdor upa, da ga bosta Anglija in Amerika rešili te grozeče nevarnosti, se pošteno vara. Vedeti pa je treba, da sta Anglija in Amerika bodisi, da jih je primorala Moskva — kakor v primeru Poljske — tudi iz lastnega prepričanja pristali na to, da se slovenski narod izroči boljševizmu. Iz tega razloga so poslali letala tudi že na Gorenjsko, da bi v nizkem poletu z obsestreljevanjem zdesetkali in pobijali naše ljudi, podlo morili očete in matere s šestimi, osmimi in še več otroki ter strašno razmesarili žene in dekleta. Angloamerikanci, do katerih so imeli anglofilski krogi polno zaupanje, so krivi, da pošilja že celo Tito lastna letala angleškega in ameriškega izvora na Gorenjsko, kjer bombardirajo delavska taborišča ter vasi. Anglija in Amerika sta deloma vsled svoje nemoči, deloma prostovoljno odstopali zavezniškemu rdečemu morilecu Stalinu področje za področjem, ter izročali boljševiški kugi narode, zaradi katerih sta baje nekoč napovedali Nemčiji vojno.

Prišel je čas, ki kaže, kdo v resnici ščiti male narode pred poginom. To je le Nemčija in njen meč. Stalin, Roosevelt in Churchill naj bodo prepričani, da bo nemški meč v danem trenutku odločno zamahnil. Že sedaj javlja zavezniška propaganda, da morajo zavezniki uvideti, da so brez moči ter ne morejo zadeti življenske moči in s tem obrambe Rajha.

V kratkem bodo zavezniki dobili nove dokaze življenske moči in obrambne sposobnosti Nemčije. V 1. V 2. nove podmorice, nekatere popolnoma nove vrste orožja na fronti, so le predznak. Če se sovražniki že sedaj tresejo pred njimi ter potrjujejo njihov velikanski učinek, kaj bo šele takrat, kadar pride še vse kaj drugega?

A. M.

Pisma nam in vam

Gospod urednik!

Z velikim zanimanjem berem pisma v Vašem cenjenem listu. V predzadnji številki ste napisali o uradništvu kar ugodnik, in reči moram, da imate popolnoma prav, čeprav sem tudi sam uradnik.

Mnogi se ne morejo živeti v današnje težke čase in uradujejo kakor v najbolj mirnih dneh, ker se bojijo, da ne bi splašili s svojim »prehitrim« delom uradnega šimelna. Posebno všeč jim je, če se da kaka stvar, pa naj bo še tako nujna, zavleči. Da je od hitre rešitve vlog odvisno dostikrat zelo mnogo, to jim je kaj malo mar.

Naj navedem značilen primer (ki pa je resničen).

Učitelj N. je prišel iz internacije po 8. septembra p. l. Službeni prejemki so mu bili ukinjeni, ko je odšel v internacijo. Zena je dobivala eno tretjino moževih prejemkov. Takoj po vrnitvi je mož vložil prošnjo za ponovno nastavitve in za nakazilo prejemkov. Minili so meseci in meseci in mož še ne ve, ali bo sprejel nazaj v službo ali ne. Najhuje je pa, ker ne dobiva nobene plače. Od česa naj zdaj živi? Ako ima kaj sorodnikov, je še dobro, pa tudi sorodniki ne morejo danes vzdrževati cele družine, posebno če so odvisni od svojih mesečnih prejemkov.

GG. prizadeži uradniki, ali se zavedate, koliko krivico delate vsem tistim, ki

„Vse skupaj se minira, Mariji se da pa šus...“

Komunistična bogoskrunstva in uničevanje cerkva na Gorenjskem

Ker so komunisti pri svojem delu sprevredeli, da ni dobro, če tudi na zunanaj kažejo sovražstvo, do vere in vsega, kar je zvezano z njo, so v OF sprejeli taktiko in govorili, da so za »svobodo vere«. To se je dogajalo na Dolenjskem in se sedaj dogaja na Gorenjskem. Obkleli so ovčje kožuhe, da bi ljudi orepili in postali namah celo pobožni. Ljudem dopovedujejo, da niso proti veri; da spoštujejo vse,

vadljali rablji za Kristusovo suknjo. Med pogajanji je rekel Tramušev:

»Vse skupaj se minira, Mariji se da pa šus! Se bo pa še ona zvrnila.«

S temi bogokletnimi besedami je bila usoda Marijinega svetišča zapечатena. Kmalu je zagrmelo.

Vas je bila »osvobodjena«, »okupator«, ki ga ni bilo, pregnan, samostan pa močno porušen...

»skopo odmerjene zemlje življenje, varovali to zemljo kot najdražji zaklad; ljubili so jo, zanjo trpeli in umirali. Ta mir in to srečo Poljancev je zdaj skalila komunistična druhal, ki je hotela tudi v Poljanski dolini ustvariti svoj paradiz.

Dolgo so se že potikale po dolini roparske in morilske tolpe, na stotine zavednih slovenskih ljudi je moralo bežati pred rdečimi morilci, da so si

Najprej so hoteli »osvoboditi« krasno poljansko cerkev. Zato so jo pri glavnih vratih minirali, vendar ni eksplozija naredila posebne škode. Ker so bila vsa cerkvena vrata zaklenjena, niso mogli komunisti vdreti v cerkev, zato so vrata začeli najprej sekati s sekirami. To delo so opravljali gotovo več ko pol ure. Mnogi prisilni mobiliziranci so pri tem delu jokali, a za njimi pa so stali komisarji z revolverji in vpili nad njimi:

»Hudič farški, sekaj, podiraj, če ne ti bom s kroglo razdrobil glavo! Ti bomo že počasi izbili iz tvoje duše vso farško navlaklo!«

S sekirami niso mogli opraviti dela, zato so šli po krampe in začeli s temi razbijati cerkvena vrata. Vendar tudi tako ni šlo. Zato so posli vsak prag postavili mine, da so se podrla vrata in podboji. Sedaj so imeli prost vhod v cerkev.

Nihče ne more popieati, kaj so zdaj začeli komunisti v cerkvi.

Ko so vdrl v cerkev, se je začelo razbijanje vse vprek. Najprej so začeli streljati s puškami in brzostrelkami v svetnike in podobne križevga pota. Nato so vse svetnike pometali z oltarjev na sredo cerkve in s puškami kopiti razbili podobne križevga pota. Vse spovednice, ki so bile v cerkvi, so s krampi in sekirami razsekali, orgle, ki so stoletja igrala Bogu v čast in ljudem v uteho, so uničili; krasno prižnico, s katere so Poljanci stoletja poslušali božjo besedo, so podrli; cerkvene klopi, ki so bile vse rezljane, so razsekali in delno požgali.

Ko so svoje zločinsko delo v cerkvi opravili, je šel nek komisar na oltar, pograbil tam kip Kristusa Kralja in ga z vso togoto vrgel sredi cerkve na ruševine oltarjev.

Ko so vse to razbili, »o takoj začeli iskati cerkven« posode. Vendar tega niso dobili v roke, kajti dobri ljudje so vse to že prej pospravili in skrili. Povsem pa so raztrgali več cerkvenih banner in docela nov baldahin, ki so ga Poljanci še pred kratkim kupili. Najbrž je komunističnim funkcionarjem zmanjkalo našivov za rokave, poljanski baldahin jim bo zato gotovo prav prišel...

Ko je bilo to bogoskrunsko delo končano, so komunisti navali na majhno posadko. Ker je bila noč, niso videli napadati. Zato so zažgali Anžkovo hišo, da bi v svitu goreče hiše laže opravljali zločinsko delo. Sami so povedali, da so hišo zato zažgali, da jim bodo plameni svetili pri nadaljnjem napadanju.

Junaška posadka je pa tako krepko odbijala vse tolovajske napade, da so morali proti jutru vsi zbežati.

Naslednji dan okrog polдне pa so s silovitim napadom spet pričeli. Posebno so obmetavali z minami hišo, v kateri je bila posadka. Posrečilo se jim je, da so ob štirih popoldne skozi večna vrata vrgli težko mino v hišo. Mina se je sredi veže, kjer je bilo vse strelivo, razletela. Ob tej strašni eksploziji se je hiša vsa razrhljala, smrtni žrtve pa ni bilo nobene.

Hrabri vojakji so se takoj znali in se branili še bolj srdito. Tolovaji so neprestano »jurišali« na stavbo. Ko je posadka ob tretjem jurišu uvidela, da je obramba nemogoča, ker manjka streliva, je naredila izpad. Posrečilo se ji je, da se je prebila skozi tolovajske zasede in srečno prišla v Gorenjo vas.

Ko je bila ta hiša zavzeta, se je pričelo »osvobodilno« delo. V plamenih je zagorelo veliko poljansko župnišče, zažgali so šolo in Dolinarjevo hišo, zažgali pošto in še nekaj manjših stavb okrog cerkve.

Ko so v plamenih gorele stavbe, ki so jih Poljanci dozdali v stoletjih, so tolovaji ropali po hišah.

Komandant tolpe je bil Predmošančkov Tine (Furlan Tine) iz Predmost. Njegovi pomagači so bili: Močinkarjev Tone, Čužev Bolte iz Lomov, Pavličev Marko iz Podobena (njegov stric je komunistični sodnik dr. Kržišnik, ki je

(Dalje na 4. strani.)

Poljanska cerkev danes po »osvobođenju«

Poljanska cerkev, ena najlepših slovenskih božjih hiš nekdanj...

kar je božjega in podobno. V svoji politični »pobožnosti« so šli tako daleč, da skupaj z ljudmi molijo rožni venec, večerne molitve, pri jedi očenaš in se križajo, samo da jih ljudje vidijo in rečejo: »Ja, saj niso taki, kakor govori »Slovenski dom« o njih. Kako pa se njihova politična vera sklada z njihovimi dejanji, so zadnje čase kričečo pokazali z uničevanjem gorenjskih cerkva. Dogodki v Velesovem, rušenje cerkva v Poljanah nad Škofjo Loko in v Železnikih spadajo med najstrašnejša brezbožna dejanja komunističnih revolucij v Evropi.

Skoraj ni Gorenjca, ki še ne bi bil kdaj poromal k Mariji Velesovski. Ko si šel mimo, si se spoštljivo ozrl na starodavno svetišče, kjer je toliko ljudi iskalo zavetja in tolažbe v bridkih urah in si se pokrižal. Nikoli nisi pomislil, da bi se našel kdo iz tvoje vasi ali iz tvojega rodu, ki bi hotel to Marijino domovanje uničiti.

A vendar se je med lastnim narodom, ki mu je velesovska Marija bila stoletja varuhinja, dobila roka, ki je njen prestol hotela podreti.

8. junija 1944. je v Velesovem ležal na parah nek fant. Kakor je običaj, so vaščani mrliča »vahalici«

V to mrtvaško ubranost so nenadno udarili surovi glasovi »osvoboditeljev«. Niso prišli zato, da bi zmolili očenaš za dušo pokojnika. Mrkih obrazov in z zatličjivim glasom so povedali, da bo nocoj velesovski samostan zletel v zrak.

Ljudje so se zgrozili nad pošastnim skrujenjem Marijinega svetišča in so prosili komuniste, naj tega ne store. Toda na vse prošnje so se razbojnik rogali, kakor se zna rogati tisti ki iz dna duše sovraži. Ahačič Jože, Tramušev iz Velesovega, je dejal:

»Z Marijo je tako šlus.« Nato so odšli, kropilci pa so prosili Marijo, naj varuje nje in svetišče.

Razbojniki so se nato dogovarjali, kako bi najlaže in najtemeljiteje uničili svetišče. Vadljali so zanj, kakor so. Kazen za to bogoskrunstvo je kmalu prišla. Teden dni nato je komunist Ahačič dejal:

»Jutri se bo pa še Marija zvrnila.« Očitno so hoteli dokončati »osvobodilno« delo, ki se jim pred tednom dni ni posrečilo. Toda še preden so 18. junija posijali prvi jutranji žarki, so vse tri domače razbojnice podrle krogel. Ribnikar Franc, Repretov, je izhnil brez glasu. Ahačič in Murn

Vsak urad naj, posebno denarne zadeve, hitro rešuje, informacije, ki so potrebne, naj se dostavijo v najkrajšem času, pa bo vse v redu in uradništvu bo pridobilo na ugledu.

Drugo, kar me zelo boli, je surovost nekaterih uradnikov, zlasti mlajših. G. prezident je še kot župan mesta Ljubljane izdal okrožnico o vedenju uradništva, posebno glede obveščanja s strankami. Pa mislim, da je okrožnica naletela na gluha ušesa, kajti surovost uradnikov je postala še večja. Ne rečem, saj so tudi stranke silne, včasih prav tečne, da je uradniku res težko ohraniti mirno kri (posebno če ima mnogo strank), toda sitnarjenje uradnikov(-ic) pri mirnih, potrpežljivih strankah je popolnoma odveč. Vsak uradnik naj se zaveda, da niso stranke zaradi njega tu, ampak on zaradi strank.

Zivimo v vojnih, težkih časih, ko morajo ljudje prenašati krize in težave vseh vrst, zakaj ne bi šli torej ljudem na roko, jim pomagali, svetovali? Lepa beseda lepo mesto najde, pravi star slovenski pregovor.

Te vrstice sem napisal z dobrim namenom; zapišejo si jih naj za uho vsi oni uradniki, ki so že pozabili na lepo vedenje, na ljubeznivo obveščanje z ljudmi, in jim priporočamo, da naredijo še maturo iz srčne kulture, ki je danes primanjkuje na vseh koncih in krajih, zlasti pa v uradih.

Vrhovčan.

Quo vadis

Roman v slikah!

Dobite ga v uredništvu »Slovenskega doma«.

Veliki oltar danes...

Samo nemški meč in na nemški strani boreči se mladi narodi lahko ustavijo boljševizem.

Slovenske cerkve se rušijo ... v znamenju „svobode“

(Nadaljevanje s 3. strani.)

vodil kočevski proces, njegov oče pa je tolovajski župan v Podobenu. — Dalje so ropali: Jernejev Jože iz Volč, Jelovčanov Ciril iz Lomov in še nekateri drugi.

Seveda tudi rdeči Poljanci niso hoteli biti zadnji, zlasti Barben Vencelj, znan poljanski trgovec, je pokazal svojo moč, ko je nosil vreče moka in pšenice iz požganih hiš sosedov. Njegov pomočnik pri tem roparskem poslu je bil znan komunistični priganjač zidarski mojster Tonceljnov Jaka.

Ko je bilo roparsko delo v Poljanah opravljeno, so tolovaji odgnali s seboj še nekaj žena in deklet, in sicer samo zaradi tega, ker so jih prosile, naj jim vendar pustijo vsaj toliko, da bodo enkrat imele za v lonec. Nekaj od teh se je vrnilo, usoda drugih pa je neznana.

Poljane so bile tako »osvojenec«.

Ker so se tolovaji zavedali, da jim preti od vseh strani domobranska nevarnost, so jo urnih korakov odrinili iz Poljan. Komaj so zadnji zbežali — mnogo plena so morali celo pustiti — že so prihajali prvi domobranci iz Črnega vrha.

Zdaj so tolovaji pokazali vse svoje sposobnosti. Bežali so tako strahovito, da so jim letale puške z ramen. kape z glav, celo devlje je marsikateri od njih pustil sredi blatnih njiv. Tolpe so tako izginile v poljanskih gozdovih. Domobranci niso v vasi dobili drugega kot požgane domačije, ki strahotno kličejo po maščevanju. Brez bojev s tolovaji so odšli dalje proti Gorenji vasi.

Razbojniki so takoj nato poslali nazaj otroke raznih terencev, da so pregledali, kako je v Poljanah. Ti so jim prinesli sporočila, da so domobranci že odšli. Tolovaji so spet dobili korajžo in se vrnili v požgane Poljane.

Prva njihova skrb je sedaj bila, da so »zmago« poveljčali z »mitingom«. Šli so po vseh hišah, iz kleti in podstrešnih lukenj pobirali ljudi in jih peljali na zborovanje.

Na mitingu so proslavljali »zmago« in povedali ljudstvu, da mu je šele sedaj zasijala prava svoboda. Povedali so ljudem, da se bore za njihove pravice, za njihove domačije, za njihovo zemljo; da se bore zato, da bodo živeli v lepši, bolj svobodni Sloveniji...

Feliks Timmermans:

Sv. Miklavž v zadregi

Iz razpršenih oblakov je padlo še nekaj mehkih snežink in že je stal nenadoma okrogli mesec blešče nad zvonikom.

Večer je bil mehak kakor puh in poln liljske čistega pokoja. In če bi se trepetajoče zvezde spustile na zemljo in kakor svetniki v mašnih oblekah tavale po cestah — nihče bi se ne čudil.

Večer je bil kot ustvarjen za čudež in skrivnost. Toda nihče ni videl lepote starega mesteca v snegu, ki ga je obilvala mesečina.

Ljudje so spali.

Le pesnik Remoldus Keersmaeckers, ki mu je bilo vse lepo in je zato nosil dolge lase, je še sedel ob sveči in dimu svoje pipe in rimal pesem o olimpijskih bogovih in lepoti grškega neba, katero je tako pristransko občudoval na starih lesorezih.

Nočni čuvaj Dries Andijel, ki je stražil v stolpu, se je splazil vsake četrt ure na ploščad in v naglici odrobil tri tone v štiri strani sveta, potem pa spet zlezal nazaj v stolpu, z lesom obito izbo k počitni pečici in bral dalje iz pesmarice »Flamski bard, sto pesmi za pet grošev«. Če je naletel na tako, ki ji je vedel melodijo, jo je zaškrilpal na goslih in zraven pel v svojo belo brado, da je zvenelo visoko v vnanje črno stolpno ostrišje. V plačilo mu je vsakokrat hladen kozareček piva poplaknil grlo.

Trinchen Mutser iz »Pocnkranec nosnice« je sedela v kubinji in žalostno gledala skozi okence v svojo kramarijo.

Sreče ji je padlo v trnjevo grmovje: vse predtvo in prebodo in je bilo, pa ne zato, ker je bila vsa njena kukerna zaloga nocoj, na Miklavžev večer, razprodana — oh ne! Zato, ker je velika čokoladna ladja ostala. Pol metra je bila visoka in dolga od tu do tja. Kako prelepo je stala za zelenimi stekli njene prodajalne, lepo prepletena s srebrnimi papirjem, okrašena z rožnatimi cukrenimi rožami, z lestvico iz belega sladkorja in z dimom na dimniku. Dim je bil bel bombaž.

Ta stvar je stala toliko kot vse slaščice in poprasti petelini s peresci na ritki, hrustavci, spenjenci, cukreni fižolčki in čokoladne ploščice skupaj. In če ne bo prodala te čokoladne barke, ki jo je cukren, rožnat napis označeval za ladjo »Kongo«, bo padel v vodo ves njen zaslužek in še denar bo izgubila povrh.

Le zakaj jo je morala kupiti? Le kje je imela pamet! Tako drago stvar za svojo dokaj majhno štacuno!

Seveda, pogledat so jo prišli vsi, matere in otroci, da je prodala toliko kot še nikoli. Toda nihče ni vprašal za ceno ladie, in tako je obležala in še vedno kadila svoj beli bombaž, nema kakor mrtva riba.

Ljudje so na zborovanju jokali, saj so za njihovimi hrbti tulile domačije, ki so jih požgali ti, ki so zdaj govorili o svobodi...

Največja nesramnost na shodu je bila ta, da je govornik trdil, da so cerkev tako bogoskrunsko uničili in opustošili — domobranci, ki so drveli čez vas.

Ljudstvo je seveda dobro vedelo, kdo je to naredil, zato je še globlje sklonilo glave in v dušah preklinjalo »osvobodilno« tolovajsko delo.

Po govoru se je začela veselica: popivanje, ples in norenje; rdeči komisarji in komandanti so s svojimi ljubicami uganjali svinjarije, harmonika je divje hreščala nad kadečimi se razvalinami in oznanjala prestrašenim ljudem novo, doslej nepoznano »svobodo«.

Ker tolovaji tega svojega dela niso mogli opravljati v temi, je naročil komandant, naj zažgejo še staro šolo, da bo praznik tem veličastnejši.

Pirovanje je trajalo dolgo v noč. Tolovajski agitatorji so poskrbeli, da se je prihod »novih« dni in »novega« življenja ovekovečil tudi na požganih domovih in poljanskih hišah. Vse so bile zjutraj popisane z raznimi vzkliki: Stalinu in Titu, najvidnejši in največji od vseh napisov pa je bil: »Živela domača oblast!«.

Šele naslednji dan se je ljudstvo do kraja zavedelo, da so res prišli »osvoboditelji«.

Ko v sanjah so ljudje hodili preplašeno po cestah, oropani vsega: obleke, živili in živine. Samo znani komunistični delavec župan Tavčar Jože se je znašel in takoj predlagal, da morajo od domobrancev porušeno in oskrnjeno cerkev popraviti, da bo v njej spet lahko služba božja.

»Mi se borimo za svobodo cerkve in vere,« je dejal, »zato moramo cerkev spet popraviti, da izbršemo domobranski greh v poljanskem svetišču.«

Od vseh strani se je zgrinjalo ljudstvo in ogledovalo razdejano v cerkvi. Mnogi so jokali in s sklenjenimi rokami hodili med razvalinami v cerkvi, nekateri pa so se na glas smejali in na moč odobravali tolovajsko razdejano. Vsi pa so dobro vedeli, da so to bogoskrunsko delo opravili tolovaji.

Od vseh je to delo najbolj odobravala Tavčar, ki je prišel s svojim »štaborom« ogledovat razvaline. K njegove mu štabu spadajo: Tavčar Minka, s tolovajskim imenom Tatjana, Mreina Milica, s tolovajskim imenom Nadja,

poštarica Velikonja Minka, daleč naokrog znana terenka Armelini Terezi, Kovač Francka iz Loga pa je po vseh vseh na zborovanjih govorila o strašnem domobranskem zločinu v poljanski cerkvi.

Tej »ogledni komisiji« se je pridružil tudi Dolinar Janez in navdušeno pozdravljala »osvobodilno« delo. Ta ogled cerkve je vodil Tavčar, tisti Tavčar, ki je izposloval za tolovaje klove koliko voz krompirja, sladkorja in soli. Vse to je bilo, seveda namenjeno Poljancem, ker pa so mu bili tolovaji bolj pri srcu, je vse rajši pošiljal njim.

Poljanski terenski odbor je sklenil, da se mora cerkev v najkrajšem času popraviti toliko, da bo lahko na Martinovo, ko je farno žegnanje, služba božja. Vse civiliste so nagajali, da so morali pospravljati ruševine. Za Martinovo nedeljo pa so duhovniku zapovedali, da mora brezopogojno priti ob dveh popoldne opravljati službo božjo. Vse to se je tudi zgodilo.

Pozno v noč pa se je začelo po vasi nekaj šušljati. Nihče ni vedel, za kaj gre, samo vsi so slutili, da se pripravljajo nekaj strahotnega. Oni tolovaji, ki so še čutili kaj poštenja v sebi, so opozorili prebivalce, naj se umaknejo iz hiš, niso pa povedali, zakaj.

Ob eni ponoči ste se dve strahotni detonaciji razlegli po dolini. Vsa vas se je zagnila v dim in prah, zidovi se preostalih hiš so se razmajali, vse šipe v vasi so popokale, nihče pa ni vedel, kaj se je prav zgodilo.

Šele proti jutru so ljudje zvedeli za strašno novico: poljanska cerkev, ki je 800 let kraljevala sredi doline, je zletela v zrak — pogajali so jo rdeči tolovaji...

Danes je stvar povsem jasna. Nekoliko po polnoči je tisto nedeljo pripeljal Predmostančkov Tine (Furlan Tine) in Zavratanjev Stanko (Fortuna Stanko) tolovajsko druhal, ki je imela s seboj čez 100 kg ekrazita. Ker niso mogli v cerkev, so šli najprej k cerkovniku po ključ. Nato so cerkev na dveh krajih minirali.

Cez 50 kg ekrazita so nastavili tik za glavnim oltarjem sv. Martina, prav toliko pa so ga namestili pod zvonik. Zažgali so vrvice in po opravljenem delu zbežali.

Ob strašnih detonacijah se je stresla vsa dolina. Ogromni zvonik se je zrušil na zemljo in pokopal pod seboj več hiš. Razbiti leže danes na tleh poljanski zvonovi, sv. Martin je zakopan globoko v ruševinah, krasne šubičeve slike so uničene, poljanske cerkve danes ni več...

Kljub temu da je zadnji otrok v Poljanski dolini vedel, da so to zločinsko delo opravili tolovaji, so še vedno razni terenci govorili, da so cerkev tudi tokrat razrušili domobranci. Ko pa so se tem trditvam že vsi smejali, so izdali tolovaji poseben letak, v katerem trdijo, da je bilo nujno potrebno minirati cerkev, ker je bila važna vojaška postojanka...

Vsak človek ve, da v cerkvi ni bilo niti enega vojaka, razen morda kateri naslikan... Naj govori letak kar koli, z njim so uradno priznali, da so to cerkev razdejali oni.

Poljane so danes »osvojenec«. Dolgo so nekateri Poljanci čakali na to svobodo. Mnogi so delo »osvoboditeljev« zagovarjali in opravičevali, danes pa so jo dosegli...

Rdečim tolovajem pa ni bilo še to dovolj. Pretekli teden so naredili podobno razdejano tudi v sosedni Selški dolini.

Komunistična druhal je pridrla v Železnike in tam hotela imeti zborovanje. Na vsi moč so silili ljudi, naj gredo na zborovanje. Ljudstvo pa, ki je vedelo, kakšni zločinci so to, ki je vedelo, kaj so naredili v Poljanski dolini, se zborovanja ni hotelo udeležiti.

Le za trenutek je padala prava svetloba z resničnih nebes na zemljo. To pa se je zgodilo le zato, da bi spustili svetega Miklavža na njegovem belem, težko obloženem osličku in s črnim služabnikom Ruprehtom na zemljo.

Toda kako naj zdaj pridejo na zemljo? Prav preprosto! Osliček se postavi na lunin žarek, tesno se ga oklene z nogami in se tako spusti navzdol kakor po strmi železnici. In zviti služabnik Rupreht zgrabi osličkov rep in se mu pusti prav prijetno vleči navzdol, čepeč na petah.

Tako pridejo v mestece, na sredo zasneženega Velikega trga.

V košarah, ki vise na obeh straneh oslička, diše pisane slaščice, ki jih je sluga Rupreht pod nadzorstvom svetega Miklavža napeljal v nebeških pekarnah. In če sta videla, da tega ni dovolj in da primanjkuje sladkorja, se je sluga Rupreht oblekel v civilno obleko, da bi nepoznan nakupil sladkorja v zemeljskih branjarijah, tudi pri stari Trinchen Mutser, z denarjem iz puščice svetega Miklavža, ki jo je smel enkrat na leto izprazniti po cerkvah.

Sveti Miklavž je jezdit po cestah in pri vsaki hiši, kjer je bival kak otrok, je dajal po meri otrokove pridnosti slugu Ruprehtu slaščice, katere je ta z mačjo spretnostjo, plezaje po žlebovih in strešnih robovih in lazeč preko opek nosil k dimnikom: tu jih je previdno spuščal skozi mrzle, preprihajoče kamine naravnost na krožnik ali v cokljo, ne da bi drobljive stvari kaj obkolkel ali potrl.

Kljub nasilju so komaj nekaj žensk s puškami prignali na miting. Ostalemu prebivalstvu pa so povedali, da se bodo maščevali nad njim, ker noče priznati njihove »oblasti«, ki danes sega že od Urala preko vse Evrope...

Za kazen so po končanem mitingu požgali 17 hiš v železnih in močno porušili tudi cerkev. Tako so tudi v Selški dolini pokazali, kaj je cilj njihove »osvoboditve« in za kakšne »ideale« se bore...

Tolovaji hočejo v svoji onemoglosti sedaj tudi Gorenjski pokazati, da za nobeno ceno ne odstopijo od svojega revolucionarnega programa. Njihovo divjanje gre zdaj v zadnje razdobje. Dobro se zavedajo, da jim je vrv že zadrgnjena. Danes so Gorenjci že spoznali, kakšno svobodo jim pripravljajo tolovaji, zato ni čudno, da se domobranske edinice po Gorenjskem tako hitro množijo.

Vse, kar je zavednega in zdravega; vsi oni, ki niso še pozabili na vero in na stare svetinje, beže od njih kakor od kuge in se organizirajo v čete gorenjskih domobrancev, ki so v sveti prisegi obljubile Bogu in narodu, da ne bodo prej nehale z bojem, dokler ne bo gorenjska zemlja oprana komunističnega madeža in varna pred komunističnimi bogoskrunskimi zločini.

Čemu se hudejejo?

»Slovenski poročevalec« z dne 30. X. prinaša članek dr. Lava Čermelja, znane primorskega emigrantskega »voditelja«, ki je dvajset let varal svoje ro-

To jim dela sive lase!

Okrožna gospodarska komisija
Kamnik
Št. 936/44. dne 20. XI. 1944.

Dragi tovariši!

V dežju, snegu in blatu, brez strehe in hišne toplote, bije naša hrabra NOV sovražnika, ga uničuje in izganja iz naše zemlje. Nihče se ne more v polni meri zavedati velikih naporov in žrtv, ki jih naši borci doprinašajo sleherni dan, na samo vese, ampak za svobodo in boljše bodočnost nas vseh. Vse premože, za zavedamo, da naši borci v vseh neprilikah, šestokrat nevarnostno oblečeni ali celo bosi, prenašajo te napore neprestano sleherni dan, sleherni noč.

Zadnja zima je letos ko se naši borci v snegu in mrazu borijo za našo svobodo. Zavedajte se velike pripravljenosti in velikih davkov katere že toliko časa daje naša Dolenjska in Primorska za našo osvoboditev. Vsakdo se mora kot pošten Slovenec zavedati v polni meri, da je njegova dolžnost odstopiti za naše borce en par čevljev kdor ima dva para. eno obleko kdor ima dve ali več, suknjo, lahko jo bo pogrešal to zimo če pomisli, da je doma, da ima streho nad glavo in vso udobnost, da odstopi odejo, nekaj perila, jopič, nogavice, rokavice i. t. d.

Sleheri Slovenec in Slovenka mora danes ne samo verovati, ampak zares doprinešiti žrtv, ki je v primeri s žrtvami naših borcev zelo majhna in skromna.

Zato dragi tovariši apeliramo na Tebe, da boš sledil našemu pozivu ter šimve daroval za naše borce kateri se borijo za Tebe in ves Slovenski narod. Opomni tudi svojega tovariša kateri morda nebo dobil tega pisma, da tudi on daruje šimve.

Za vse žrtve katere boste doprinesli, vam bodo naši borci zelo hvalešni ter vam bo ob priliki skorajšnje osvoboditve stotero povrnjeno in poplačano.

Vso darovano obleko obutev ali perilo oddajte šimpreje v trgovino Praprotnik Domžale.

Burt fašizma - svoboda narodu!

Za OGB Kamnik:

Republika

Opomba: Radi kontrole dodajte paketu priloženi listišt!

Dež, sneg, mraz, pomanjkanje obleke na zimo — vse to nam priča, kako na psu so tolovajske tolpe, kakor priča gornja listina, v kateri svojih skrbih nič ne prikrivajo. »Zadnja zima«, pravi listina. Zanje je bila vsaka »zadnja«, ker so morali furbiti svoje ljudi, če niso hoteli, da bi vsi ušli. Ta je pa gotovo »zadnja«, ker komunistična stavba se močno maje. Višek vsega je pa dejstvo, da tolovaji prosijo obleke, živeža in podpore zdaj, ko so toliko ljudi po Gorenjskem pomorili, toliko domačij izropali in toliko narodnega premoženja uničili. Kdo bi potem nanje ali njim še kaj dal?

»Ne, sveti gospod, nič več kot v moji mošnji.«

»Poglej no še enkrat, pa natančno, Rupreht!«

»Da, sveti gospod, pa če košaro še tako stisnem, ne bo niti za iglico več priletelo iz nje.«

Sveti Miklavž se je zaskrbljeno pogladil po svoji snežnobeli skodrani bradi in mežikal s svojimi medeno rjavimi očmi.

»Oh,« je rekel črni sluga, »zdaj ni mogoče več pomagati, sveti gospod. Piši mali Ceciliji, da bo prihodnje leto dobila dvakrat in trikrat več.«

»Nikdar! Rupreht! Jaz, ki smem bivati v nebesih, ker sem spet oživil materij vrniti tri otroke, ki so bili že razrezani in nasoljeni, naj pustim zdaj ubogo Cecilijo, najpridnejšega otroka na celim svetu, brez daru in jo tako navdam s slabim mnenjem o meni, Nikdar, Rupreht! Nikdar!«

Slugu Ruprehtu je krepko kadil — to da človeku dobro misel — pa je nenadoma rekel: »Toda, sveti gospod, zdaj pa poslušaj! Ne utegneva se še enkrat vrniti v nebesa, saj veš, da svetemu Petru niso nebesa noben golobnjak. Poleg tega je pa krušna peč ohlajena in sladkorja je zmanjkalo. In tu v mestu vse spi in tebi kot meni je prepovedano buditi ljudi, povrh pa so tudi vse branjarije razprodane.«

Sveti Miklavž si je razmišljal, kaj gledal s štirimi gubami razoran čelo, ob katerem so se že blesteli kodri, kajti njegova brada se je začnela takoj pod robom njegovega lepega pokrivala.

Ni mi treba pripovedovati, kako je počasi Cecilijo vedno bolj skrbelo ob teh besedah. Torej lepa ladja ne bo pristala pri njej! Nenadoma pa se ji je zasvetilo v glavi. Odrinila je vrata

Ta kri ni smela biti prelita zastonj!

Junaštva naših ranjencev in naše dolžnosti spričo njih

Prišel mi je nasproti s čudnim korakom. Ko sva se zadnjič poslovala, je bil še zdrav. Ko sem ga dobro pogledal, sem videl, da ima nogo skoraj trdo. Pristrčno sva se pozdravila in si stisnila roki. Bil je fant od fare, od sile korajžen in kadar je šla kam posebno nevarna patrola, sem ga vzel vedno s seboj.

Vprašal sem ga, kje jo je dobil.

»Bil sem na Lavrici. Sedel sem v gostilni. Na mah zaslišim streljanje. Mislim, da je kaj navadnega. Kar zaslišim glas: »Komunisti!« Hočem skočiti ven, pa sta že bila na vratih dva rdeča s strojnic. Udaril sem po naperjeni strojnici, pa sem imel smolo. Dobil sem rafal. Če bi se bil takrat močno sklonil, bi bilo šlo. Dobil sem jo v trebuh in prsa. Imel sem še toliko moči, da sem skočil čez oba komuniste. Ker je bila zunaj docela tema, nista streljala za mano, ampak me samo zasledovala. Kmalu sem se zgrudil in eden od njiju je rekel: »Daj mu strel v glavo.« Ker zaradi teme ni mogel najti glave, me je ustreliš v koleno. Naši so one kmalu pregnali, me pobrali in odpeljali v bolnišnico. Teško je šlo, pa je le šlo.

Ko sva tako stala in se pogovarjala, je prišla mimo bolniška sestra, ki ga je oskrbovala. Spoštljivo jo je pozdravil in vprašala ga je, kako mu kaj je. Ko sta se poslovala, mi je rekel:

»Ne veste, kako lepo je zame skrbela. Reči moram, da v bolnišnici, ali kakor pravimo mi, v lazaretu, skrbno pazijo na ranjence.

»Kaj pa sedaj,« sem ga vprašal.

»Malo trdo nogo imam, pa kaj zato. Od domobrancev pa ne grem. Me bodo že kam vtaknili. Najrajši bi šel k motorizaciji.«

»Kaj pa drugi,« sem ga vprašal.

»Ja, Janez je tudi ranjen. V dvajseti leži. Ob nogo je. Pa si ne dela prevelikih skrbi. Saj ga poznate.«

Takoj sem sklenil obiskati ga. To je bil od sile korajžen, iznajdljiv in bister fant. Presenečeno me je pozdravil in skoraj ni mogel verjeti, da sem prišel. Bil je že na konju in takoj je začel pripovedovati:

»Prav danes je preteklo pet mesecev, kar so me pripeljali. Kako se je že vse skupaj zgodilo? Oh, kolikokrat sem že pravil obiskovalcem zgodbo, kakršnih je doživelo, jih doživlja in jih bo še doživelo premočno domobrancev, ki tam na Dolenjskem in Notranjskem bijejo razbojnike.

Naša edinica je bila tedaj v strogi pripravljenosti. Ležali smo oblečeni in prisluskovali. Od juga so se slišali zamolki poki min, ki so v enakomernih presledkih spremljali nabijanje težkih bred in lahkih zbrojev, ki so nekod zagrizeno tolkle v noč. Vmes je zdaj pa zdaj zavrisnila brzostrelka.

Trdno smo upali, da bomo šli napadeni postojanki na pomoč. Tisti, ki so imeli brzostrelke, so si polnili okvirje, strojničarji pa so pregledovali in mazali svoje »psičke«.

Pozno v noč smo zaspali, skoraj nejevoljni, nekateri so se začeli celo slačiti, češ, saj ne gremo nikamor.

Nisem še spal dve uri, ko nas prebudi službujoči častnik:

»Takoj vstanite, v petih minutah zbor z orožjem na hodniku!«

Od juga se je še vedno slišalo granje strojnic.

Na hodniku so nam razdelili še nekaj bomb in čelade, nato pa nam je vodnik spregovoril nekaj besed o disciplini ognja, dajal navodila desetarmijem in že smo zapustili vojašnico ter se povzpeli na pripravljene avtomobile. Motorji so zabrnili, iz naših grl pa je sama od sebe privrela pesem. Priglasili smo zamoško udarjajočo mine.

Bližali smo se napadeni vasi. Streljanje je skoraj prenehalo, le sem pa tja je bilo slišati kak rafal. Pričelo se je dani. Nad vasjo se je dvigal dim. Kazalo je, kakor da bi gorela cerkev. Stopili smo z avtomobila, se vstopili v široko vrsto in tako prodirali proti vasi, vse brez strela. Zdelo se je, da so jo tolovaji z nastopajočim dnem pobrali kakor po navadi.

Včasih smo se za nekaj minut ustavili. Na nosilih so prinesli dva ranjenca. Obraz enega je bil zalit z umazano krvjo. Teško je sodel.

Na enem mestu so bili komunisti že vdrli čez žico na širini kakih 50 m. Tam je bila žična ograja potlačena. Tu čez smo jo udarili za bežečimi tolovaji. Trava, ki mi je segala do pasu, je bila na oni strani pomandrana in na mnogih mestih pobarvana s krvjo.

Aha, tu je imel tolovaj strojnico. Prazni tulci leže na kupu.

Bum!

Ko bi me kdo ujel za desno nogo v zanko, in že sem ležal v travi. V možganih se mi je zablskalo: mina! Bog ve, kje so moji udje. Hvala Bogu, roki sta celi, leva noga tudi, zraven pa kos desnega čevlja.

Na klice so se dvignili tovariši, ki jih je bil zračni pritisk položil v travo, in me dvignili. Stopalo je bilo razcefrano. Začutil sem strahovito žego. Posebnih bolečin nisem občutil. Le kadar me je kdo stresel, sem mislil, da me bo pretrgalo na dvoje.

V vasi so mi prinesli žganja ter me naložili na avto, ki me je kmalu pripeljal do bolnišnice. Bolničarji so me naložili na nosila in me takoj odnesli na operacijsko mizo.

»Nogo ti bomo odrezali,« je dejal mlad zdravnik in mi obračal stopalo, ki je bilo ena sama krvava kepa.

»Kakor je božja volja,« sem vzdihnil in že mi je bolniška sestra zapicila iglo v desnico. Vprašala me je, kako se pišem, pa ji je nisem mogel odgovoriti. Izgubil sem zavest.

Ko sem se zbudil, so bile moje prve besede: »Ali mi ne bodo odrezali noge?«

Rekli so mi, da je že vse v redu. Bolečin nisem čutil. Kar prijetno je bilo ležati na beli, snažni postelji. Ne vem od kod je priplavala pesem: »Oh, adijo, ljubca moja...«

V kotu je igral radio, po sobi se je domobrancev in se šalilo s sestrami. V sosedni sobi so peli: »Zato pa rečem jaz...«

Solze so mi stopile v oči, ko sem se spomnil preteklih let, veselih in brezskrbnih. Nič več ne bom hodil po planinah, nič več smučal, ne tega ne onega delal... Vsega tega je za vse življenje konec.

Pa je stopil k meni fant iz Dobropolj. To je moral biti junak, ta pogumni dečko!

Nogo ima odrezano visoko nad kolonom, pa je vedno tako dobre volje in z neverjetnimi akrobacijami na berglah in s šalami ustvarja med ranjenci veselo ubranost, kateri sem se čudil.

»Fant, ti si dober, ker imaš še koleno. Se poznalo se ti ne bo, ko boš dobil protezo,« me je tolažil.

»Biti moraš dobre volje in pomisliti, da so drugi še vse večji reveži. Si cer pa, če si vojak, domobranec, si moral biti na take in še hujše stvari pripravljen. Fant, vedi, da nobena kaplja krvi ne gre v izgubo.«

Ta dobrepoljski junak mi je vlil poguma. Da, dobre volje in poguma mi je treba, poleg tega mi pa še Bog daj milosti, da bom vse tegobe in težave z lahkoto in smeje prenašal.

Vprašal sem ga, kako in kje jo je on dobil. Takole mi je pripovedoval:

»Lepega aprilskega dne smo pri Otavah pri Kočevju zajeli in uničili tolovajski bataljon. Bil sem strojničar. Komaj sem vstal, da bi s svojo bredo zdrvel naprej, že me je zaskelelo pod kolonom. Omahnil sem. Pomočnik mi je iztrgal strojnico in zdrvel naprej. Bog mu daj zdravje, korajžnemu fantu, ki mu je Bog vlil v trenutku pravo pamet, da se ni zamujal z menoj, ampak je naskočil v nevaren trenutek. Sam sem se zavlekel za kup kamenja, kjer sem bil varen.

Takoj je bil pri meni bolničar, ki me je obvezal. Rana, hvala Bogu, ni bila nevarna. Dva tovariša sta me vodila v vas, kjer so me naložili na voz in me odpeljali v Kočevje.

Proti večeru me je začela rana silno boleti. Ponoči sem imel precej nad 39. Zjutraj so brezlično sporočili v Ljubljano, naj pride letalo pome. Čez kak dve uri sem se že zibal v nepozabni vožnji preko Ribnice, Lašče, Turjaka in že je »štorklja« varno pristala na letališču, kjer me je čakal bolniški avtomobil. Takoj so me položili na operacijsko mizo, mi dali injekcijo in že sem zaspal.

Čez dve uri sem se zbudil iz omotice. Ob postelji je stala sestra Marija in mi previdno ter obzirno povedala, da sem ob nogo. Skušala me je tolažiti.

»Oh, prava reč, da sem le še pri življenju,« sem ji še napol v omotici odvrnil. Imel sem namreč nevarno zastupljenje in če ne bi bilo dobre »štorklje«, bi... »... bi te morali pri pasu odrezati,« sem pristavil jaz.

Glasno se je zasmejal. Nato je odšel v drugo sobo, kjer so ga rabili pri duraku.

»Tudi mene je prinesla »štorklja« sem v Ljubljano,« se je oglasil droben, bled fant s tretje postelje na levi. Njegovo obličje je kazalo silne muke, ki jih je moral prenašati ta junak, doma iz velikoliške okolice. V patroli blizu Dan je dobil strel v stegno. Kost je imel močno zdrobljeno. Ob prenašanju in prekladnju z nosil na avto, pa na letalo in spet na avto je hudo trpel. Precej mesecev je preležal nepremično v mavcu.

»Vidiš, pa se vse lepo prestane in pozabi,« je končal. »Kadar je priletela nad bolnišnico »štorklja«, sem se vedno s hvaležnostjo obrnil skozi okno in vzklil: »Glej, ta mi je rešila življenje!«

Levo v kotu je nepremično ležal domobranec, ki so ga prinesli malo pred menoj. Glavo je imel vso obvezano, le usta je imel prosta in nos se je prešerno smejal izza obveze. Poleg tega je imel na obeh rokah in nogah polno ran. Ob tolovajskem napadu na njegovo postojanko je padla nekaj metrov od njega debela mina. Teško je dihal. Kadar ga je kdo vprašal, kako mu je, je odgovoril:

»Taku, hali.«

To je vse, kar je spregovoril. Kasneje so mu odrezali nogo nad kolonom, poleg tega pa je bil še ob desno oko.

V sobi je bil zelo glasen domobranec, ki je pravkar odhajal v ambulanto. Od vsakega posebej se je gignjeno poslavljalo. V šali si je tiščal robec pred obraz, smrkal in si brisal oči:

»Zbogom, setra, pa ne smete zameriti, če sem kaj preveč stokal,« se je opravičeval.

Od kod poznam ta obraz? Saj res! Lani septembra je v Zamoškem ravnal z malim minometom, edinim, ki smo ga imeli.

Revež je bil borec, ki je ležal na levi ob oknu. Imel je prestrelen mehur in čreva. Fant je bil vedno zelo ježen, kakor so navadno taki ranjenci. V nekaj dneh je zelo shujšal. V začetku je še nekam zdržal. Po kakem tednu se je zgodilo, da je tiral rožmarin liste in jih žvečel, da bi dobil kapljice vode. Po štirinajstih dneh ga je smrt rešila.

V kotu leži mož iz Notranjske. Ni domobranec. Meseca marca so ga komunisti mobilizirali. Maja so ga naglani v napad na Rakek. Bil je hudo ranjen v stegno. Ker se je bal, da bi ga »tovariši« kot hudo ranjenega ne ustreliš, se je zavlekel v grm in tam

Roko je treba vaditi, zakaj življenje je še dolgo...

počakal domobrancev, ki so kmalu nato naredili protinapad in tolovaje pregnali. Domobranci so ga spravili naprej v Ljubljano. Neizmerno je hvaležen, da so ga rešili.

Ležal sem že dober mesec, ko so na sosedno posteljo prinesli ranjenca iz višnjegorskega bataljona. Ko je bila napadena Križka vas je pomagal nositi strelivo za napadeno edinico. Komunisti so prišli v bližino 20 m in je dobil rafal iz strojnice, ki ga je vrgel v visoko žito. Tovariš ga je hudo ranjenega v obe nogi odvekel za neko mejo. Ni veliko manjkalo, da niso komunisti obeh zajeli. Fant je izgubil precej krvi in so mu v bolnišnici komaj rešili življenje. Zrtvovati pa je moral levo nogo, desno ima močno zdrobljeno.

Ob peči leži mlad, črnolasi dečko iz okolice Šmarjete. Neverjetno tih je. Njegov obraz je docela otroški. Sestre mu pravijo je »moj mali«. Prestreljeno ima črevesje. Štirinajst dni je trpel silno. Hranili so ga umetno. Kako lepo se smehlja, kvečemu malo stisne ustnice, kadar mu pri prevezovanju zamenjujejo od krvi strnjene obveze. To povzroča ne majhne bolečine, kar sem sam poskusil. Zdravnik in sestre se njegovi potrpežljivosti ne morejo načuditi.

Nepozaben mi bo ostal v neki sobi v prvem nadstropju sedemnajstleten

Vsakdo, ki prinese žarek razvedrila, je dobrodošel.

junak. Voz, na katerem se je peljal z drugimi, vmes so bile tudi ženske, je zapeljal na mino. Vrglo ga je v velikem loku pod cesto, kakih 20 m od kraja nesreče. Oblečal je nezavesten in razbit, zlasti po nogah in spodnjem delu života. V bolnišnici so mu odrezali nogo prav pri vrhu. V drobovju in želodcu je imel polno peska in drobec lesa. Sestra, ki ga je oskrbovala, mi je pravila, da tako pogumnega in v voljo božjo vdanega bolnika še ni imela. Nekaj ur pred smrtjo je prosil domobranskega bolničarja, naj namesto njega napiše pismo materi. V njem jo prosi, naj ne joka, čeprav bo umrl, pač pa naj moli zanj in druge trpeče Slovence. Sestro, ki je sedela zvečer pred smrtjo pri njemu in so ji prišle solze v oči, je smehljaje tolažil: »Nikar ne jokajte, saj se tudi jaz ne, čeprav bom umrl.« Ob desetih zvečer je mirno, vdan v božjo voljo za vedno zaspal.

Dragi fantič — junak, nikdar te ne bom pozabil!

Lep primer in dokaz trdoživosti naših fantov je borec, ki so ga prinesli nekaj dni za menoj. Bil je iz stiške skupine. Njegova četa je šla proti Čatežu. Na neki čistini obsuje vzpenjajočo se kolono toča krogel. Zaseda in to v moči brigadel Komaj se je vrgel na tla, ga je zapelo zadaj. Kaj se je zgodilo? Rafal mu je odneel skoraj polovico sedala.

Sedaj leži tam v kotu, samo na trebuhu seveda. Kljub hudi rani je bil silno miren in ni niti med prevezovanjem črnil, celo popevko si je zažvižgal kakor v vojašnici, kadar je počival.

Ob tem našem ranjencu je glavni zdravnik dejal višjemu nemškemu častniku, ki je prišel obiskat ranjence, da

smo Slovenci neverjetno trdni mački in da tako odpornih ljudi še ni videl.

Iz novomeškega bataljona so pripeljali fanta, ki jo je dobil od mine pod Primskovim. Po glavi je bil ves opraskan in po prsih je imel polno drobcev. Bil je ob oko. Vsega skupaj si ni nič k srcu gnal. Ves čas se je smejal in pripovedoval v šentjernejskem narečju: »Včeh, bčhal pa je le komunizem.« Po štiridesetih dneh je vstal kontrabant in raval po sobi kakor medved: Vso desno nogo je namreč imel v mavcu, levo pa močno obvezano. Nikoli ne bom pozabil kako mu je bilo hudo, ko ga je zalotila sestra in ga pošteno oštela.

Iz sosednje, večje sobe se sliši nepretrgoma vesel smeh ali pesem: »Dekleta poslušajte, ali pa »Pod rožnato planino«. V tej sobi ni tako hudo ranjenih, ali pa so nekateri že okrevali. Ti pomagajo sestram, če imajo preveč dela. Nosijo posodo, pomagajo pri prevezovanju, skrbijo pa tudi za zabavo ostalim trpinom, ki so privezani na posteljo.

Ko ranjenci namreč pretrpijo najhujše in »shodijo«, so zelo ubrani za vse vrste šal in zabav. V sobi nastane tako prijetna, nepozabna družina. Toda usojeno je, da se le-ta zlasti ob številnejšem dotoku novih ranjencev, ki zasedajo izpraznjene postelje, kmalu razbije. Eni gredo v ambulanto, drugi v edinico. Nam, ki še ostanemo je žal za odlišnimi tovariši, ki so se v bolnišnici izkazali za fante in poltu, v bolečinah, ni mesta za laž, zahrbiti.

Vrata iz bolnišnice so se odprla — glejmo, da se tem, ki so se zrtvovali za nas, ne bodo zaprla vrata v življenje.

Dalje na 7. strani!

NE CESAR

NE KRALJ

BRUNO BREHM

DOSEDANJA VSEBINA:

Po smrti cesarja Franca Jožefa se začne vse mogoče diplomatske spletke. Zato takoj naslednje jutro se pripelje na Dunaj madžarski ministrski predsednik Tisza, da bi Karla pregovoril, naj se da kronati za ogrskega kralja. Kralj to objavi, a že aluti, da je zagrešil nepopravljivo napako. Pri glavnem tajniku francoskega zunanega ministrstva Cambonu začne spletak. Karlov svak, princ Sikst, skusa ga prepričati, da zdaj, po smrti Franca Jožefa, Avstrija ni več sovražnica Francije in da bo gledala tudi na to, da se čimprej tudi povsem loči od Nemčije in pretrga z njo vse stike. Princ Sikst in Cambon si po svojih željah razdelita Evropo, tako da bi imeli kar vsak svojo polovico. Avstrija, največjo škodo pa Nemčija. A Cambon vedno da Sikst ne misli toliko na svojo avsko in na Avstrijo kakor pa nase.

Cez nekaj dni se pripelje v Neuchâtel k princu Sikstu v Ksaverju madžarski grof Erdődy, ki ga je bil tja poslat cesar Karlo z naročilom, da bi rad sklenil mir in sicer na naslednjem temljaju: z Rusijo se sklene tajno premirje proti zagotovilu, da bo uvažala glede carizmaških ošin enako pravice; obnovitev Belgije s Kongom; Francija dobi Alzacijo in Lotaringijo iz leta 1914; iz Srbije, Bosne, Hercegovine, Albanije in Črne gore pa naj nastane Jugoslavija pod kakim avstrijskim vojskovodjo. Princ nemita, da zdaj ni mogoče računati na sklenitev splošnega mira, ko je šla še Amerika v vojno, Nemčija da je sploh proti miru, ko ji na bojišču dobro gre. Italija pa da bi se vsak način rada umaknila Avstriji.

Cez osem dni je Erdődy spet v Neuchâtelu. Ko tudi tesar ni še opravi, prosi v imenu cesarja oba princa, naj čimprej pridejo sama na Dunaj, da se osebno pogovorita s Karlom. Princa obljubita, a za to pot se še kar ne moreta odločiti.

Princ Sikst v Laksenburgu

23. marca je ves dan snežilo. Bil je to moker spomladanski sneg, ki je pokril ozimino, zamelel poti v laksenburškem parku ter pobelil temne ribnike in zvečajoč občestne jarke. Franzensburg, viteška stavba iz romantične dobe, je bila vsa zavita v snežno odejo, podobna vinjeti na začetku kakšne pravljice. Od ženskega samostana sem se je slišalo večerno zvonjenje, in tistim, ki so si dali primesti iz "Zlate zvezde" ali iz "Dunaja" pivo čez ulice na dom, so snežinke padale v pene. Ljudem, ki so si bili v trafikah kupili z Dunaja došle večerne časopise ter med potjo domov pod cestnimi svetilkami hlastno prebrali vojno poročilo, so se ti časopisi vsi zmogli, in le redkokdaj iz tega zaspanega mesteca ob cesarskem gradu ob takem vremenu ni pomislil na tiste, ki so zunaj na bojiščih ležali po razmočenih strelskih jarkih in mrko zrl v temno noč.

V cesarskem gradu je gorela luč: znamenje, da je najbližji prišel cesar za nekaj dni semkaj. Dvakrat se je zaslišal stražarjev klic, godba je zaigrala korončno in skozi snežni metej je odpeljal dvorni avtomobil proti Dunju.

Nekaj minut pozneje je privozil z Dunaja drug avtomobil, ki ni zapeljal pred glavno stran dvorca, marveč je že prej zavil skozi odprta mrežasta vrata ter ves zasnežen previdno zapeljal čez tiho dvorišče ter se ustavil za hlevi. Sivi dvorni stabi pribočnik Weber je sprejel pozne goste. Stari možakar jih je hotel pospremiti, a grof Erdődy je to odklonil: »Povejte mi, kakšno je za danes stražarsko gesto in odgovor, je dejal po tihem Weberu, »in sami nekoliko popazite na straže. Ne zaupam nikomur!«

Dvorni pribočnik je povedal grofu gesto in odgovor nanj, in trije moške so odšli, ne da bi jih kak stražar ustavil, k majhnim vratom, ki jih je grof odklenil. Po modrih skrivnih stopnicah so prišli v prvo nadstropje, kjer sta jim že prihitela nasproti cesar in cesarica. Princa in cesarska dvojica so stopili v sobo, grof pa je ostal za stražo v predsobi.

Nadaljevanje s šeste strani.

Je zelo elabo. Žena ti jo skrije in ne moreš v nedeljo popoldne nikamor med ljudi.

Nič manj kakor »Reks« je korajžen vedno smeječi se Jože z Barja. Ima najlepši glas v sobi. Ne vem, če sem že srečal tako lepega, dobrega in prijaznega fanta kakor je ta junak z Barja. Na njegovem obrazu se poznajo sledovi hudega trpljenja, ki ga je preletal v teh osemnajstih mesecih, kar je v bolnišnici. Večkrat pripoveduje, kakšna obupna potreba je bila pred Savojski. Perilo so menjali vsak mesec enkrat, hrana je bila slaba, operirali brez narkoze in podobno.

Kot legionar je bil ranjen v roko, no-go in trebuh. Ko mu je savojski zdravnik naravnal kosti na nogi in pobiral iz roke železne koščke, ni uporabljal nobenih mamil. Fant je stisnil zobe in molčal. Dobro je vedel, da mu ne ostane drugega, kakor držati se in molčati. To je vedel že leta 1942, ko je stisnil zobe, pest ob puško, molčal in klestil po rdečkarjih.

Po sobi hodi nekam zamajen visok deček plavih las. Doma je iz okolice Šmarjete. Poznan ga je Javorovica, kjer so jih komunisti tako dobili po glavi. V tistem boju je zaplenil tri zbrojevke in nekaj pušk. Fant je drzen brez primere. V nastopu na Catežu je na lepem začel med tolovaje. K sreči je bil v »angleški« bluzi brez čepice. Kaj hitro se je znašel. Začel je vpiti: »Tovariši, pomoč, naš bataljon je obkoljen.«

Vprico njega je rdeč komendant zbral svojo razcapano ednico in ji dal novo.

Princa, častnika v sovražnikovem zaledju, sta bila nekoliko potrta, cesar nekam v zadregi, le cesarica je bila videti vesela. Po dveh in pol letih je zdaj spet videla svoja brata. Kako je bilo na potovanju, je bil povedal že grof Erdődy, ki je jutraj prinesel od princova pismo. Čas je bil skoraj odmerjen. Treba je bilo govoriti naglo, zakaj nihče ni smel zvedeti, da sta princa tu.

»Srečali smo Maksa,« je dejal Sikst. »V dreveredu se nam je pripeljal z vozom nasproti.«

»Pa vas je prepoznal?« je vprašala zaskrbljeno cesarica.

»Mislim da ne. Klobuke smo potisnili čez obraz ter zavili vrtnike.«

»Potem je dobro,« se je oddahnil cesar, ki je celo pred svojim bratom hotel zatajiti navzočnost obeh svakov.

»Zelo lepo je od vaju,« je pripomnila cesarica, »da sta prišla. Z voznjaki sem in tja smo zapravili preveč časa. Čeprav je grof Erdődy o vsem vestno poročal, bi se vendar le lahko vtihotapili kakšni nesporazumi.«

»Hitro moramo poprijeti,« je dejal cesar, »trenutek je zdaj ugoden. Sile so si v ravnotežju. Če bo šla vojna naprej, se lahko konča samo z uničenjem enega izmed obeh nasprotnikov.«

»Bismarkov mir iz leta 1871,« je odvrnil Sikst, »je vzorec takšnega mira, kakršnega ne smemo skleniti!«

»Francija ni mogla tega mirovnega sklepa nikoli preboleti,« je pripomnil Ksaver.

»In tisto kronanje cesarja v Versaillesu! Pa ona ošabna, neokusna pridiga pred kronanjem!« je še dostavil Sikst.

»Dostojnost ni nemška iznajdba,« je dejala cesarica. »V vojni smo marsikaj doživeli!«

»In zdaj hoče Nemčija,« je nadaljeval Sikst, »končati vojno s prav takšnim nasilnim mirom!«

»Samo nemški glavni stan veruje v zmagovitij mir,« je odvrnil cesar. »Nemško ljudstvo, ki mora prenešati vso stisko sedanje vojne, vanj ne veruje. Nemški cesar ni dosti drugačnih misli ko jaz. A on nima moči, da bi se otresel svojih vojaških svetovalec in kričavec domovinske stranke. Ločil sem se od Konrada, ker je preveč udarjal na nemško struno, pa čeprav je bil Konrad zelo priljubljen in ga je vojaštvo zelo rado imelo.«

»Ce ne bi bil tega storil,« je dejal Ksaver, »bi te bila Prusija spravila prav tako podse, kakor je spravila Bavarsko!«

»Pri tem so vas leta 1866 vrgli iz Nemške zveze. In če jim bo šlo zdaj enkrat le slabo, se bodo hoteli oškodovati s tvornimi dežalami,« je dejal Sikst. »Kar bodo izgubili v Franciji, bodo akusali vzeti Avstriji. In če vojno dobe — cesar naj nas Bog obvaruje — in če jo končajo z zmagovitim mirom, potem bodo vatkunili Avstrijo kot dobrodošel dodatek v žep.«

»Sikst ima prav,« je rekel cesar cesarici, »prepričevalna nemška zmaga bi bila naša pogin!«

»To ti vendar vedno znova pripovedujemo,« je odgovorila cesarica. »Od vsakega drugega sovražnika bi lahko pričakoval več priznanjivosti kakor pa od Prusov!«

»To pravi ves svet! Zato noče nihče z Nemčijo skleniti miru! In vprav zato bo tisti, ki z Nemčijo ne pretrga svojih zvez, tudi z njo vred prišel pod kolotoč,« je vzkliznil Sikst. »Kaj mi pomaga, če pravim, da nemškemu cesarju počasi tudi postaja tesno pri srcu. Svoji generalov se le ne morem otresiti! Mislim, da boš prišel gluhim ušesom! Ti ne moreš in ne smeš nadaljevati v vojno, če nočeš uničiti svoje monarhije. Zavzeti moraš zdaj jasno stališče. Takšne robotosti, kakršne nam je Erdődy prinesel od Czermina, nas ne bodo privedle nikamor naprej. Bil sem s temi slabo obetajočimi osmimi točkami pri Poincaréju. Oznail jih je kot nekaj nemogočega, kot nekaj, kar je daleč pod skrajno spodnjo mejo! Tisto kar si ti pripisal, bi njegovemu mnenju nudilo prav majhne možnosti za nadaljnja po-

gajanja. Czerminovo izmikanje so imeli za zahrbtnost. Storiš sem moral, kar je bilo le mogoče, da ne bi sploh prenehali z vsakim razpravljanjem!«

»Czermin je nezaupljiv!« je odvrnil cesar.

»Če v Parizu ne morem predložiti ničesar drugega ko samo takšne brezpomembne stvari,« je dejal Sikst, »potem bodo tam dobili vtis, da sva pogajanja sicer začela, a da jih nisva sposobna izpeljati do konca. S teboj so se pripojili pogajati, z Nemčijo ne! Nemčijo hočejo udati! Vzburil boš videz, da ne vodiš teh pogajanj zasel Rekl budo avstrijski cesar bi rad vedel, kaj zahtevamo od Nemčije. On hoče posredovati med nami in Nemčijo. On bo Nemcem gotovo prigovarjal, naj naše zahteve sprejmejo. Toda od Nemčije zahtevamo, da se mora vdati! S teboj pa sklepajo mir!«

»To bi bil ločen mir,« je odvrnil cesar tiho.

»Ker se z Nemčijo nočejo prej pogajati, dokler ne bo poražena,« je dejal Sikst, »boš pač težko sklenil kak drugačen mir. Ko si zasedel prestol, si svojim narodom mir obljubil! Če se boš zdaj, ko se ti ponuja tako lepa prilika, umikal, boš svojo besedo poizl. V Parizu pa bo do rešli: avstrijski cesar ne more ničesar več ukreniti! On je nemški ujetnik!«

»Jaz nisem noben nemški ujetnik!« je zavrnil cesar.

»Toda pogin na strani Nemčije samo zaradi lepega videza,« se je oglašala cesarica, »ni nič drugega ko samomor!«

»Nočem pa igrati Italije,« je dejal cesar. »Z gnušom in zaničevanjem smo gledali na vedenje Italije, ko je prelomila zvestobo do nas.«

»In vendar je Nemčija mimo tebe obljubila Italijanom tvojo južno Tirolsko, če Italija ne gre v vojno!« je pripomnila cesarica.

»Rajši umrem,« je vzkliznil cesar, »kakor da bi odstopil Italiji eno samo ped zemlje! In če zahteva Trst, naj kar pride ponj! V Franciji si niti misliti ne morete, kakšnih stvari so zmajni moji vojski ob Soči! Jaz to vem, saj sem bil tam! Takšne zemlje ne damo kar tako zastopni!«

Cesar je nenehno postal živahen. V obraz je zardel in oči so se mu zasvetile: »Tam doli ob Soči, dragi Sikst, tam se je monarhija na novo rodila! Tam ni pomagal noben nemški vojak, tam smo sami držali! Vsi Nemci, Madžari, Slovenci, Hrvatje, Čehi, Poljaki in Romuni!«

Princ Sikst je nekam zmeden pogledal v tla: »Razumem tvojo ponos! Tudi jaz vidim v Italijani največjo oviro za sklenitev miru! To so tvoji edini, nesprejemljivi sovražniki! Nemški časopisi prinašajo med drugim tudi poročilo o skorajšnji ofenzivi proti Italiji! Povedal sem ti to že v pismu, ki ti ga je dopoldne izročil Erdődy. V Parizu razumejo ta poročila tako, ko da naj bi bila ta ofenziva izvedena z nemško podporo. Razumem, kakor sem rekel, tvojo željo, da se ta ofenziva začne. Toda pomisli! Moraš tudi, da bi Rusija utegnila spet tako pasti v hrbet kakor lani pri Lucknu!«

Princ je pogledal v tla; Poincaré je ves vznemirjen zaradi nemškega umika na Hindenburgove postojanke in zaradi močnega skrajšanja bojne črte, ki bi bilo s tem v zvezi, govoril s princem o preteči ofenzivi v Italiji.

»Ne verjamem, da bi Rusi napadli,« je odgovoril cesar, ko da o tem res ne bi bil povsem prepričan.

»Tudi če Rusi ne napadejo,« je nadaljeval princ in pri tem še vedno gledal v tla, »vendar se bodo v primeru italijanskega poraza pojavile tam angleške in francoske čete. S kakim morebitnim uspehom bi si v tem primeru sam vzel skoraj zanesljivo priložnost za nadaljnja pogajanja.«

»Pogajanja z Italijo,« je odvrnil cesar, »ne vodijo k cilju.«

»Italijansko ljudstvo,« je dejal Sikst, »ne nasprotuje miru. Le častihlepnost politikov in strank je kriva, da ne pride do miru. In povrh te Nemčija izdaja Ita-

liji, kjer le more. Giollitti še vedno preži, da bi z Nemčijo sklenil mir. V najbližjih dneh italijanske kraljevine sede prijatelji Prusije.«

»Ta kraljevina,« je vpeljal v besedo cesar, »se mora vendar Prusom zahvaliti za izropanje Rima.«

»Zato je treba najprej govoriti s Francijo, Rusijo in Anglijo,« je dejal cesar, »da bodo te države potem pritiskale na Italijo. Treba jim je povedati, da je bila Italija vedno na nemški strani, ne samo zdaj v vojni, marveč tudi prej v mirnem času. Vladarski hiši Hohenzollerncev in Savojevcev sta prišli do moči v boju proti Habsburžnom! Bismark je vendar samo zato ustanovil trojno zvezo, da bi bila Avstrija ujetnica med Italijo in Prusijo.«

»Vse, kar praviš o Italiji, podpisem,« je odgovoril princ. »Vendar pa mislim, da bo prav, če Italije ne napadeš, dokler so naša pogajanja še v zraku.«

»Pa če me Italija napade?«

»To je potem italijanska stvar,« je odvrnil princ. »A ti si zdaj ne smeš vzeti možnosti za pogajanja. Če se bomo še dolgo obotavljali, bo pri nas v Franciji prišlo do spremembe vlade. Začeti bi morali od sprejema z obdelavo nove vlade. Brianard je predsednik Poincaréju obljubil, da bo stvar držal v tajnosti. Kdo pride za Brianardom, ni znan! Isto velja za Anglijo. Tam ve kralj in le nekaj ministrov za tvoj korak. Jaz naj bi bil sam v Petrograd k carju, da govorim z njim o tvojih mirovniških namelih. Zdal pa je svobodomiselnega moskovskega gospoda zmagala nad carjem. Ona bo še bolj kakor pa car odvisna od Anglije in Francije. Kar bi torej mi sklenili s Parizom in Londonom, bo veljelo tudi za Rusijo.«

Cesar je zbežano pogledal svojega svaka: »Kaj naj torej zdaj storim?«

»Poslali mi moraš čimprej pismo, v katerem mi boš na kratko, dosledno in brez prevelikih ovinkov potrdil one štiri točke.«

»Czermin tega ne bo storil!« je odgovoril cesar.

»Mora mar Czermin to potrditi?« je vprašala cesarica. »Saj vendar slišiš, da ni več časa za obotavljanje.«

»Czermin bo delal na to, da bi vsa stvar spet zvedenela,« je pripomnil Sikst. »On si bo v svoji pisarni že znal pridržati običajne pravice in bo v stranskih stavih ovrgel tisto, kar vsebujejo glavni!«

»Nemčija ne bo hotela popustiti glede Alzacije in Lotaringije. Oprekela mi bo pravico vmešavanja v to stvar,« je dejal cesar.

»Če le kdo, potem imaš vpravi ti pravico povedati svojo besedo!« je odvrnil Sikst. »Ali nisi ti pogovar lotarinske vladarske hiše? Ali mar nisi potomec alzakkega grofa?«

»Govoriti boš moral o tem vendarle tudi s Czerminom,« je rekel cesar po kratkem premišljevanju.

»V primeru, da Nemčija ne bo hotela popustiti, lahko vendar razbijes zvezo s tem, da sprožiš poljsko vprašanje,« je predlagal Sikst. »V tem imaš mogočnega pomočnika, s katerim lahko vedno, kadar koli ga potrebuješ, postrežeš. Proti temu vendar tudi Czermin ne bo imel ničesar. In potem bo Nemčija zavezništvo pretrgala.«

Vstopil je grof Erdődy in naznanil prihod grofa Czermina. Vsi so se ozrli proti vratom. Grof je vstopil. Njegov obraz je bil hladen, vase zaprt. Kakor zaplapol plamenček na sveči, če zaveje prepih, tako je šinila zadrega čez obraz ljudi, ki so bili tu tajno zbrani.

Razgovor se kar ni mogel razviti. Tu je sedel visoki, koščeni grof v svoji trni sukni in skoro ni mogel zakriti svojega sumničnega, s katerim je opazoval oba bourbonca princa. Cesarici je bilo neprijetno in je za nekaj minut odšla iz sobe, da ukaže pripraviti Erdődyju večerjo.

Princ Sikst je na kratko ponovil, kar je bil govoril s cesarjem. Prišel je do tistega pisma, v katerem naj bi kraljeva vlada sprejela one štiri točke.

Czermin je zavil drugam: »Zavezništvi nam tudi niso dali v roko ničesar pismenega. Treba je najprej najti boljše temelje.«

»Drugečnih temeljev, kakor so tisti, ki so vam že znani, ni,« je odvrnil princ.

»Zame je podlaga za pogajanja lahko samo vojaški zemljevid,« je odvrnil Czermin.

po sobah, nas sežnjava z novicami, tolaži če je treba, in nas vzpodbuja.

Kaj naj vam še povem? Res, hude so žrtve naših fantov in njihov idealizem je brez primere. Toda vse to žrtvujejo fantje za dobro stvar, za stvar ljudstva in domovine. To delajo iz čiste misli in čistega srca, ne iz sebičnih namenov in osebnih računov. Ti junaki so dokaz, da je med našim ljudstvom še zdravo jedro, še zdrava misel, ki se oklepa naše zemlje in je neločljivo povezana z njo. Ti fantje so zasejali seme, iz katerega bodo zrasi narodni, ne mednarodni Slovenci. Ti fantje so se v najhujših trenutkih oklenili najzvestejše ljubice: svoje domovine in svoje zemlje. Tu je zrastle naše domobranstvo in nikjer drugje.

Te svoje žrtve pa bodo branili proti vsakomur, ki bi hotel narediti iz njih take ali take kupčije zase ali za kakršne koli namene. Za vsakogar, ki bi hotel izdati našo domobransko stvar, ali se okoristiti sam z njo; ki bi hotel trgovati na račun naših življenj in naše krvi, bomo prihranili še toliko strelcev, da tega ne bo storil. Preveč smo trpeli, preveč smo žrtvovali in preveč smo se naučili, da bi se ponovilo 8. september ali pa da bi se od naše krvi redili razni računariji. Mi poznamo samo domovino in ljudstvo. Kdor pride k nam delat s tem namenom, ga veselo pozdravljamo, kdor pa s kakšnim drugačnim, ga bomo še z večjim veseljem odstranili.

Vse naše žrtve bodo poplačane takrat, ko bodo vsi spoznali in priznali, da smo se odločili za pravo stvar. In ta čas še prihaja. Vse dotlej pa bomo ostali zvesti

naši domobranski puški, ki je poročstvo za našo misel in s tem za našo slovensko domovino.

Tako mi je pripovedoval fant domobranec, ki je ob nogo, pa ne gleda v tem še konec svojega dela in kljub hudi žrtvi ni izgubil poguma.

Vstal sem omotičen ne od dolgega pripovedovanja, ampak od velike vere, poizrtvalnosti in idealizma, ki sem jo našel v tem fantu in pri toliko in toliko drugih. Kje na svetu je še tako poiskarjena duša, ki bi izkoriščala ta idealizem in te žrtve?

Kaj naj daš, kaj naj rečeš tem fantom? Reči jim ni treba nič. To imajo v sebi toliko bogastva, da ga ne boš nadomestil z nobenim govoricom o idealizmu, o žrtvah za narod in podobnih stvarih. Vse to je v teh ljudeh zrastle iz njihovih samih in ne iz knjig. Edino, kar je, da jim kaj daš, da jim bolj ali manj olajša težke ure v bolnišnici.

Blizu se Miklavž, svetnik, ki mu noben čas in nobena vojna ne more povsem do živga. Vedno je bil in bo prijazen sprejet mož. Ne zaradi brade, ampak ker kaj prinese. Spomini se, Miklavž, teh fantov v bolnišnici; spomini se, možčan in vsakdo, ki tiči v miru in na gorkem ter kuje načrte, koliko so ti fantje žrtvovali in žrtvuje še t. malo. Saj tvoja žrtve se odsev ne bo tiste žrtve, ki so jo žrtvovali ti junaki po duhu in telesu — tudi zate in za tvoje otroke. Naj se ti, ki si preli svoj kri za domovino, zavedajo, da nobena kaplja te krvi ni bila prelita zastoni!

(Dalje prihoduje.)

»Vojaški zemljevid je danes za Nemčijo ugodnejši, kakor pa za Avstro-Ogrsko,« je dejal princ.

»Za mir smo pripravljani tudi nekaj žrtvovati,« je posegel v besedo cesar. »Lahko žrtvujemo Galicijo in lahko popustimo tudi glede poljskega vprašanja. Le nasproti Italiji nismo pripravljeni na nobeno žrtve. Tega svojim vrlim Tirolcem ne morem storiti, tega ne morem zagovarjati pred svojo hrabro vojsko, ki je v Furlaniji s peščico ljudi zadržala Italijance.«

»Od tebe zahtevajo manj žrtve kakor pa od Nemčije,« je odgovoril Sikst. »Brez žrtve pač ni mogoče skleniti nobenega mira.«

»V sedanjem trenutku je zelo težko ugotoviti te žrtve,« se je oglašil Czermin. »In Nemčija tudi ne bo hotela kaj žrtvovati,« je dejal cesar.

Czermin je nekaj trenutkov premišljeval. V obeh princih ni gledal cesarjevih svakov. Videl je v njih ne samo francosko vohuna, ampak je v enem izmed njih gledal tudi človeka, ki se poteguje za prestol, človeka, ki si boče pridobiti za slug za deželo, v kateri zahteva pravico do prestola. Zato je treba biti nasproti njima previden.

»Avstrija bo ravno morala poskušati, da se čimprej loči od Nemčije,« je pripomnil Ksaver.

»Jaz sem proti ločenemu miru,« je odvrnil Czermin. »Morda je le še kakšna druga pot, po kateri pripravimo Nemčijo do tega, da se bo pogajala.«

»Zmagovalce ne boste nikoli prisilili, da bi kaj popustili,« je vzkliznil Sikst.

Vstopila je cesarica in spet zavzela svoj prostor med možkami.

»Lahko se obrnem neposredno na nemškega cesarja,« je rekel Czermin.

»K cesarju Viljemu zapira dostop njegova okolica,« je odgovorila cesarica Zita.

»Potem pa na nemškega prestolonaslednika,« je predlagal Czermin.

»Tudi ta ne bo vstal proti Hindenburgu in Ludendorfu!« ga je spet zavrnil Sikst.

»Potem lahko pritiskamo tudi po kaki parlamentarni stranki v državnem zboru. Imamo dobre zveze z nemško sredino!«

»To je prevelik ovinek,« je pribil Sikst.

Politik ne more ubirati ravnih poti,« je odvrnil Czermin. »Poskusiti je treba vsa sredstva in stremeti k cilju od najrazličnejših strani. Šele potem, če bi vse to nič ne pomagalo, bi se lahko začeli baviti z mislijo, da bi se ločili od Nemčije.«

»Pogoj, ki jih stavlja Francija,« je odvrnil princ, »so znani vsemu svetu in so jih francoski časopisi že večkrat objavili. Ne temelje na sedanjem položaju na bojiščih, marveč na svetih pravicah Francije. Bil sem v strelskih jarkih pri Verdunu in vem, kako misli francoski vojak in francoski narod: Nemčija mora zapustiti sedanje postojanke in potegniti svoje čete nazaj na desni breg Rena. Končno pa nas prav za prav tukaj to nič ne briga, zakaj tu sedim jaz, francoski princ, pred avstrijskim in ne pred nemškim cesarjem. In kot tak sem povsem prepuščen, da ima Avstrija in Francija samo enega skupnega sovražnika: Prusijo!«

»Zakaj pa hoče Francija Alzacijo iz leta 1814?« je vprašal Czermin in se potem še nekoliko ponorčeval: »Na vprašanje mi vendar lahko tudi odgovorite, da bi tako radovednost prej pričakovali od nemškega kakor pa od avstro-ogrškega ministrskega predsednika.«

»Mi moramo zahtevati Alzacijo velikega Ludovika XIV.,« je odvrnil Sikst, »ne pa ono okrnjeno Alzacijo po bitki pri Waterloo.«

Ker Czermin ni želel slišati kakšnega predavanja o zgodovini Bourboncev, je nakazal svojo brezbriznost: »To so francoske srčne želje, ki me ne ganejo preveč.«

Cesar je videl, da se je njegov svak spustil predaleč. Potegnil je svojega ministra nekoliko vstran ter nagovoril grofa, ki je postal zdaj že bolj previden. Svetoval mu je, naj vendar že podpiše zahtevano pismo. Treba je vendar stvar že enkrat končati. Czermin se je obotavljaj, če da noče biti bourbonški politiki za priprgo. Po njegovem mnenju da princ ne misli niti na Avstrijo niti na Nemčijo, ne na Francijo in ne na Anglijo, marveč samo na svoje precej dvomljive pravice do francoskega prestola.

(Dalje prihoduje.)

Drama pri Slovencih

zadnjih številkah gledališkega lista je dramaturg ljubljanskega gledališča profesor Janko Moder napisal nekaj misli o izvirni slovenski dramatik.

Sicer res pritenja z žal preresnično trditvijo, da »je zanimivo, da ljudje najraje in najlaže govorimo o stvarih, ki jih komaj ali le približno poznamo, in tako tudi o slovenski dramati, vendar s tem brskone ni mislil nikomur izbiti orožja iz rok, saj drugače ne bi bil ob sklepu napisal, da je ta članek napisan izključno zato, da bi pobudil nasvete, ugovore in dopolnila.«

Zdi se mi, da bi vsaj nekaj pripomogli k razjasnitvi problema tudi tisti, ki niso poklicani. Sicer pa še vedno velja: »Non quis, sed quid!«

Leta 1910. je v Času dr. Robida napisal v članku »Zakaj se pri Slovencih drama ne more razviti« naslednje: »Če pogledamo zaklad domačih izvirnih in tehnično zrelih dramatičnih proizvodov, moramo priznati, da imamo toliko kol nič!«

Od takrat smo Slovenci prav gotovo dvignili nivo domače dramatike, a vendar moramo priznati, da smo v tej literarni sferi najbolj zadaj.

Zakaj? Morda je res, kar pravi isti pisec, da zato, »ker so dramatska dela vrhunec pesniškega genija: spajajo v sebi liriko, epiko, prozo in verz«.

Torej smo daleč za drugimi, ker nam manjka zmožnost piscev? Dramaturg Moder pa pravi, da je »naše toliko opevano zamudništvo nujna posledica zunanjih okoliščin, ne pa naše miselnosti in premajhne tvorčnosti. Dvomim, če bi kateri koli drug narod v podobnih političnih in gospodarskih razmerah dognal vsaj toliko.«

Prav gotovo bo največ resnice še v tem, kar že od nekdaj poudarjajo vsi pisci o slovenski dramatik, da namreč »Kranjec drama ne leži, da po svoji duševnosti, notranji zgradbi nismo za dramo, ki zahteva ostre, krepke značaje, s katerimi more priti do nasprotij in boja. Mi smo liriki.«

Sedaj, kaj? Spremeniti narodovo dušo, ugovarjati prisilne reforme? Tega ni mogoče storiti. Edino čas nas more spremeniti, pa še to nikoli ne iz ene skrajnosti do druge. Gustave le Bon pravi: »Narava je večih radikalna, toda nikdar tako, kakor to mi razumemo. Z ozirom na to je manj velika reform nekaj najnesrečnejšega za narod, pa naj se reforme v teoriji zdijo še tako izvršne. Koristne so bile, če bi bilo moči na mah spreminiti narodovo dušo. To pa naredi edino čas.«

Vprašanje je, če je to res tako velik razlog tudi danes, ko je pojmovanje o dramati precej drugačno kakor nekoč. Če ta razlog v vsakem primeru drži, ali ni potem škoda, da sploh še kdo izgublja sile za take poskuse, saj »iz svoje kože nihče ne more«. Mislim, da bi le našli neko pot, saj niti nečemo, da bi ustvarjali shakespearove filozofe, niti šillerjanske strahove, niti schillerjanske zgodovinske junake.

Če je nekdo zadnje stopnjo v razvoju dramatike v »théâtre libre« označil med drugim takole: »...dramam ni treba dejanja, pač pa jim ne sme manjkati duševnega stikovanja, mislim, da nam je odprto dovolj široko področje. Ni važno, kako bodo naši junaki reagirali na življenjske probleme — prav gotovo drugače kakor severnjaki — glavno je, da bodo pristno zaživeli pred nami.«

Nekoč sem nekje bral: »Narod mora biti kulturno, politično in zgodovinsko na višku, da pride za literaturo čas, ki se sme imenovati »zlata doba« tistega slova.«

Take trditve zatrdno jemljejo vso voljo do dela. Politično na višku!

Kar se zgodovinskega viška tiče, doslej nismo imeli take zgodovine, da bi bili njeni junaki zastopniki narodovega tipa. Naš narod doživlja vetjo in tragično usodo kakor marsikateri drugi, toda to ni za ostali svet »zgodovina«. Zgodovinske drame v takem smislu, kakor jo imajo Nemci s Schillerjem ali pa Angleži s Shakespearom (Malborough je dejal: »Jaz poznam angleško zgodovino samo toliko, kolikor jo poznam iz Shakespeara!«), take zgodovinske drame Slovenci nikoli ne bomo imeli.

Vendar pa je nova doba prinesla s seboj toliko novih misli, problemov, spremenila narodovo dušo, tako da moremo pričakovati resničnega novega zagona in vzpona. Ze omenjeni Le Bon je napisal v »Psiholoških zakonih za razvoj naroda« dobesedno tako: »Po uspehih detih v umetnosti pride dekadencia. Ta doba traja tako dolgo, dokler ne prinese kakšna politična revolucija, invazija, sprejetje novih verskih nazorov v umetnost novih elementov.«

Današnja doba, ko se majo svet v težjih, je prav gotovo ena takih, ki prinaša s seboj »novih elementov«.

Nekateri toliko poudarjajo, da zato nimamo drame, ker smo kmečki narod in če ne oče, je pa ded prav gotovo še hodil za plugom. S tem se nismo problemu niti najmanj približali. Nastane samo vprašanje: zakaj nimamo vsaj kmečke drame? Motivika torej ni razlog. Cankar je pokazal pot. Naše provincialno, meščansko, socialno, zlasti pa politično življenje se je prav gotovo že toliko razmahnilo, da je možno z njim in na njem zidati. Ze zgolj v našem političnem življenju bi bilo mnogo podlage za satiro... (Dekker — Multatuli je sicer res napisal: »Prekuzelo, da mora solzo, če naj jo ljudje zamejejo, spremljati razjeto!« Toda je že tako...)

Največji del krivde je v tem: manjka nam volje, da bi dobili slovensko dramo. Volje ni niti pri ustvarjalcih, niti pri javnosti. Pisati o tem, kako bi bilo, če bi imeli domačo dramo, je dosti premalo. Zlasti bi bilo treba dramatikom študirati. Kdor je pesnik po duši, bi lahko napisal

Debenjakov „Sv. Nikolaj“ za ljubljansko stolnico

Za letošnji praznik sv. Nikolaja bo v ljubljanski stolnici blagoslovljena nova oltarna podoba njenega patrona, ki jo je naslikal akad. slikar Riko Debenjak.

Prav je, da je ob enem s prenovitvenimi deli v stolnici (umitje fresk, Marijin oltar) dobil tudi veliki oltar novo sliko, saj dosedanja, delo slikarja Matevža Langusa, v bogati baročni arhitekturi in razgibanem življenju G. Quaglietih fresk ni polnovredno živela ne po svoji kompozicijski ne po barvni plati; zlasti jo je preglašalo novejši, baročni miljeuju prostora neustrežajoče slikano okno s podobo Srca Jezusovega nad njo.

Priznati moramo, da je imelo cerkveno vodstvo pri izbiri slikarja za novo podobo srečno roko. R. Debenjak, ki je pred meseci s silno natančnostjo, vestnostjo in ljubeznijo preslikal milostno podobo brezjanske Marije, je zdaj s sv. Nikolajem dokazal, da je kos tudi monumentalnim nabožnim kompozicijam. Sicer obsega njegovo delo že več religioznih podob (naj omenim le »Goriško Marijo« ali »Zalostno Mater božjo« v kapeli v Zeleni jami), toda te so zrastle bolj iz intimnega, osebnega doživljanja in niso bile v prvi vrsti namenjene cerkvenemu občestvu. Sv. Nikolaj je prvo veliko Debenjakovo cerkveno delo, zrastle iz solidnih likovnih in slikarsko tehničnih predpogojev njegovega dosedanjega umetniškega ustvarjanja. Baročni prostorni okvir je zahteval pač tudi svoje, saj je prav barok ustvaril najvišjo sintezo vseh treh likovnih umetnosti: arhitekture, kiparstva in slikarstva. Bilo je tako rekoč nujno, da se je slikar prilagodil zahtevam življenja baročnega prostora ter ustvaril podobo, ki te enotnosti ne bo rušila, saj sama živi prav iz baročne, zlasti tintoletovske in elgreovske dediščine.

Celotna slika (katere srednji delji prinašamo v reprodukciji) meri v dolžino 3,95 m, v širino pa 2,25 m, torej za današnjega slikarja dokaj nenavadna, kar nerodna, ozka slikarska ploskev, ki pa jo je slikar polnovredno obvladal. Zamilil si je svetnika (podobno kot Tintoretto za sliko v velikem oltarju kapiteljske cerkve v Novem mestu) prav v trenutku dviganja v nebo. Na masivnem, mračnem,

le tu pa tam lahko ožarjenem oblaku stoji sv. Nikolaj, kakor sproščen zemeljske teže, z iztegnjeno desno in v kolenu skršeno levo nogo. Zdi se, da ga je pravkar nebeška luč, lijoča od Sv. Duha, ki se spušta v podobi goloba iz nebes, tako prevzela, da se je nagnil močno nazaj ter dvignil desnico kakor v radosten objem. Obklečen je v belo albo, okrašeno spodaj in na rokavih z velikimi, bogati čipkami, okoli vratu ima svileno stolo, zlat brokatni plašč z vinsko rdečo podlogo pa mu kakor težko krilo plahuta ob ramenih. Levica mu drži knjigo in na njej tri jabolka — svetnikov atribut. Vsa postava, zlasti pa bradati obraz, diha nekaj asketskega, bizantinskega resnega. To ni toliko beneški starčevski tip, temveč mnogo bolj španski, elgreovski. Nad glavo mu plavata dva putla (tipični Debenjakovi otroški figurici), držeča oljčno vejico ter škofovske insignije: mitro in pastorel; desni angelček je podan v drzni skrajšavi. Ob levi nogi pa lebde v oblaku še tri angelske glave. V desnem kotu spodaj pa se med pretrganimi oblaki odpirajo globok pogled na silhueto ljubljanskega gradu in stolnico pod njim; snop svetlobe sije nanjo še izpod oblaka kot žarek milosti, ki jo razliva svetnik na Ljubljano.

Kompozicijsko je podoba produkt Debenjakovega študija baročnih mojstrov, vendar pa samostojna ustvaritev; dve sekajoči se diagonalni — prva: desna noga sv. Nikolaja, preko kolena, boka, prsi in glave do mitre in angelskega krila zgoraj na desni; druga: Sv. Duh in od njega izhajajoča svetloba, ki ji povzema smer svetnikova desnica, čez prsi na knjigo in jabolka ter po robu oblaka do Ljubljane v desnem kotu spodaj. Omilja pa to strogo na diagonalni oprto kompozicijo predvsem skoraj vodoravno, vendarle v globino vodeča škofovska palica in angelca ob njej.

Slikarsko tehnično pa pomeni podoba novo pot, do katere je prišel Debenjak zadnji čas zlasti po eksperimentalnem študiju impresionističnega podajanja krajine in tihožitja. Nekdanjo gladko potezo čopiča (»Goriška Marija«) je zamenjala zdaj kreпка, pastozna, ki se uveljavlja zlasti na svetlobno risanih mestih. Barve

same so izrečno sveže, da vzbujajo vtis slikanja a prima. Naravnost virtuozno je zadel slikar srebrno-zlatenkast ton mitre in škofovskih šolnov, kar je dosegel s preprostim sredstvom: čez siv osnovni ton široko povlečena bela barva, kar vzbuja občutek surove svile.

Problem zase pomeni svetloba, ki je na naši sliki v glavnem nosilka prostorskega občutja. Izhajajoča od goloba Sv. Duha pada s svojim glavnim snopom na oblake za svetnikovim hrbtom, le tu pa tam se poblebne na figuri sami: na glavi, na desnici, na vogalu knjige, močno na levem kolenu, ob desni nogi, na angelskih glavah, ob nogah in zadnjem kratu v siju nad Ljubljano. Tako si je slikar ustvaril izredno učinkovit svetlobni svet, ki z močnimi, vendar še ne pretiranimi kontrasti luči in sence oblikuje plastičnost in globinsko razmerje figur, obenem pa vzbuja videz opojne vizionarnosti.

S svojim »Sv. Nikolajem« se je Debenjak pridružil ne samo našim sodobnim najboljšim religioznim slikarjem, ampak tudi našim baročnim mojstrom, saj črpa prav za prav iz istega vira kot oni — iz barvno optične iluzije, razgibanega, dinamičnega liričnega podajanja dogodka, vezanega po diametralni kompoziciji, predvsem pa iz globokoga religioznega občutja, ki je predpogoj dobre nabožne podobe.

„Življenje je lepo...“ v dramskem gledališču

Drama je znova uvrstila v svoj letošnji spored repertora Acharidovo komedijo »Življenje je lepo«. To komedijo so v Drami uprizorili že l. 1929-30 v šeststvi režiji. Če pomislimo, koliko izvirnih slovenskih del, ki so nam po svoji zamisli mnogo bližja, še čaka na uprizoritev, potem se nam zopetna uprizoritev te komedije ne zdi povsem utemeljena. Že nešteto krat je bilo poudarjeno, da je naloga našega gledališča, da nam iz tujega slovstva posreduje le umetniško neoporečna dela, v vsem ostalem pa mora dati prednost domačim pisateljem. Res je, da se nam letos glede tega ni treba pritoževati, ker ima Drama na sporedu precej domače dramske literature, vendar se zdi potrebno, da ob tej uprizoritvi to znova zapišemo.

Riko Debenjak: Sv. Nikolaj (izrez).

pesem, celo dobro pesem, ne da bi imel kaj literarno-teoretskega znanja. Kdor bi tako hotel napisati dobro dramo, bi moral biti genij. Takih ljudi pri nas ni.

Veliko greši šola: Professore razlage dramske teorije so borne: o Edipu ve študent na koncu lela le to, da je očeta ubil in se z materjo poročil, drugega nič, in to kljub vsemu risanju dejanja, zapletljajev in zaviranih momentov. Malo je dobil dijak, če ni dobil veselja do spoznavanja dram. Tako se zgodi, da kdo pozna približno zgodbo drame in hodi desetletja v gledališče, ne da bi primerjal posamezne drame med seboj in njihove odlike v zgradbi. Nekateri — ne vem, kako bi dejal: žal ali hvala Bogu — uživajo samo ob besedi, samo ob igri, ob ideji sami.

Profesorji naj bi dijake pripravljali na dijaške predstave, ki naj bi jih vodstvo gledališča zopet upelvalo (vsaj pri klasičnih delih). Tako se skoraj ne bi moglo zgoditi, kakor se je: da je namreč nekdo po dvajsetletnem življenju v Ljubljani po končani srednji šoli prvič stopil v gledališče in gledal (človeku se

že skoraj upira napisati) toliko obrekovan: »Ognjenik«. Če bi bil človek hudo mušen, bi dejal, da je to snov za tragedijo... — Tudi če ne bi bilo vidnega uspeha, samo pomislimo, koliko kdaj živujemo za druge, podobne namene, in to prav tako mnogokrat — brez uspeha.

Drugi — in ne najmanj važni razlog, da nikamor ne pridemo (in ta je še najtežje rešljiv), je vprašanje odnosov med mladimi dramatikami in gledališčem samim. Težko je to vprašanje zato, ker se ga ne da rešiti z neko fiksno odločbo, uredbi. Mlad dramatik bi rad videl svoje delo na odru — vsakdo piše, slika, poje zato, da kdo drug bere, vidi, posluša — Drama pa zopet ne more poslati na oder vsakega začetniškega dela. Problem je res važen: mlad pesnik lahko že v prvih letih sodeluje in vidi svoje delo objavljeno v mladinskem listu, pozneje dijaškem, kjer ima mentorja, dokler se morda ne povzpe do prvih literarnih revij. Mlad glasbenik, godbenik, pevec igra ali poje na produkcijah in more opazovati svoj napredek. Mlad slikar lahko razstavlja; če ne javno — tiste razstave po izložbah

so seveda spet poglavje zase — pa doma. Danes zalagajo dela tudi našim najmlajšim ustvarjalcem. Mlad dramatik pa nima vedno zmožnosti ali možnosti, da bi mogel organizirati svojo gledališko družino, če mu Drama ne bi hotela uprizoriti dela, in tako videti igro, kar bi mu gotovo bilo največje plačilo, šola in pobuda za nadaljnje delo.

Morda je merilo vodstva pri izbiri res kdaj preostro in včasih igrajo brskone tudi druge okoliščine zanimivo vlogo (kakor bi sicer bilo možno, da odklonjeno delo po štirih letih le pride na oder?). Človek, ki bi vztrajal na zahtevi, da ne sme izvirno delo biti slabše od tega, kar že imamo v domači dramatik, ne bo uspel z zahtevo. Potem je bolje, da igramo kar same prevode. Saj nazadnje to ne bi bilo niti najslabše, toda potem je pač treba nehati z debato o domači dramatik. Kolikor mora človek vedeti v svoji skromnosti, se zdi, da Hamlet ni bilo prvo Shakespearovo delo... Nikdar pa ne bi smeli popustiti tako daleč, da bi spravili na oder od izvirne drame slabše tuje delo.

Vodstvo gledališča bi tudi samo mo-

O vsebini komedije podrobneje ne bomo razpravljali. To je dete tako imenovane franc. »dramatične tvornice«, katere utemeljitelj je bil Scribe. Plodovi te tvornice ne odkrivajo novih svetov in so brez globoke filozofije ali psihologije, a tehnično spretno izdelani. Njihovo težje še ni v dejanju, marveč v finem, spretno izpeljanem dialogu. Značaji oseb so brez posebnega notranjega razvoja in so bolj tipične podobe. Pisatelj nikjer ne prodre globlje v človeško dušo, temveč nam daje povsod le golo ugotovitev, ki ji človek brez pomisleka verjame. Take komedije se gledajo z zanimanjem, manjka jim pa umetniške in psihološke globine. Pisatelj preseneti gledalca z duhovitostjo in pisana množica vsakovrstnih tipov (našem občinstvu sicer povsem tuja) priklene nase gledalčevu zanimanje.

Kakor pred leti je tudi letos zrežiral komedijo o. Šest, ki je poskrbel za primeren tempo igre in dialogov. Bodimo odkriti, Šest je pravi mojster v režiranju francoskih komedij. Osrednjo moško vlogo je podal g. Jan, ki je v govorici, mimiki in maski povsem ustrezen značaju vloge. Tudi vsi ostali sodelujoči so se uspešno vključili v celoto m se potrudili, da nam dajo spodobno predstavo. Posebej bi bilo še omeniti Severja, ki je zopet ustvaril močan lik in V. Juvanovo, ki se nam je predstavila v povsem novi luči. Pogljevo, ki ima v našem gledališču monopol za služkinje, pa si želimo videti v kakšni večji, njenim izrazitim močem primerni vlogi.

PRIPOMBE

»KDO JE, KDO NI...«

Pred kratkim smo brali:

»Tako je pri nas veljal za katoliškega pisatelja domala vsakdo, ki je pisal ime Bog z veliko začetnico... Katoliški pisatelj namreč ni že vsak, ki piše knjige in hodi ob nedeljah v cerkev. Tudi ne drži, da je katoliški pisatelj že tisti, ki pošilja svoje junake ob nedeljah v cerkev. Prav tako še ni katoliški pisatelj, kdor zna pestro popisovati cerkevno bogoslužje, pa mu je vsa vera le lep, prazničen narodni običaj. Kaj šele da bi veljal za katoliškega pisatelja že on, ki je kdaj pribežl v katoliški reviji...«

Ob teh odločnih ugotovitvah bi zdaj vendar že radi zvedeli, kdo je pri nas katoliški pisatelj. Zatržno pa drži, da ni katoliški pisatelj tisti, ki samo ugotavlja, kdo to ni, kdo ne more in kdo ne sme biti, namesto da bi vendarle že sam prijel za pero in nam za vzgled ustvaril veliko in pravo katoliško umetnino. Prvi pogoj za vsako pravo in močno umetnost je ne kritika in ideološko razpravljanje, temveč dejansko in umetniško ustvarjanje. Za to pa je treba imeti več daru, zavesti, vere, poguma, volje do dela in do trpljenja kakor pa za kritiko.

URADNO PROIZVAJANJE

»Iščete se delavci za proizvajanje drv...« »Nagrade proizvajalcem mleka...« »Proizvajali so opere...« »Proizvajalci poljskih pridelkov...«

Proizvajalec drv je gozd, ne delavec; proizvajalec mleka je krava, ne kmet — kdo bo dobil nagrado? — proizvajalec poljskih pridelkov je zemlja, ne kdo drugi...

Pač pa je slovenski uradnik tisti, ki »proizvaja« akte v taki grozotni službeni slovenščini, pa se nikoli ne vpraša, če morda njegovi akti ne govorijo — neumnosti...

Slovenčev koledar

bo gotovo ena najbolj pestrih knjig letošnje leta v lepi zunanji opremi slikarja Tršarja. Leposlovje, praktični nasveti in članki, vse je dobro izbrano in prehtano. Koledar bo res prava ljudska knjiga, ki z vsako stranjo človeka obogati in mu razširi obzorje. Segajte po »Slovenčevem koledarju«, ki bo v kratkem času izšel.

rato posvečati več pažnje dramatikom. Morda bi resnim ljudem mogel biti omogočen dostop k režiranim klasičnim del, in to pri naših najboljših režiserjih. Resni ljudje, ki bi prišli tu v poštev, bi prav gotovo pri vodstvu našli vse razumevanje.

Z nagradnimi razpisi, kakor večkrat kdo predlaga, si bržkone ne bi dosti pomagali. Sprejemljivost bi bila misel o nekaki častni Cankarjevi nagradi, ki bi bila podeljena vsako leto. Častno nagrado delo bi vsako leto odprlo novo sezono. Če se kdo boji, da pri naši produkciji nobeno delo ne bi doseglo vsaj skrajne zahtevane meje, ga nihče ne more prisiliti, da jo tisto leto podeli.

Namen vsega tega dela ni ustvarjanje talentov — nezmožnost tega je skeptikom najljubše izhodišče pri obravnavanju takih vprašanj — namen tega dela je odkrivanje talentov. Nekoč mo-

In kakor je dramaturg Moder povedal: neumnostno je zaliti krivdo za današnje staro delo obroditi sad.

nje slovenske dramatike drug na drugega: avtorji, vodstvo in občinstvo — vsi trije imajo besedo in — odgovornost.